

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Kadri Toming

FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADEST VABASTAMISE MENETLUS
PANKROTI KORRAL

Lõputöö

Juhendaja:

Kerly Randlane, MPA

Tallinn 2013

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: mai 2013
Töö pealkiri eesti keeles: Füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetlus pankroti korral Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Debt forgiveness of a natural person in a bankruptcy proceeding</i>	
Töö autor: Kadri Toming	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 48 leheküljest ning viiest lisast. Töös on kasutatud 44 allikat, millele on tekstis viidatud.</p> <p>Lõputöö probleem seisneb selles, et käesoleval hetkel puudub maksuhalduril füüsilistele isikutele suunatud juhendmaterjal, mis sisaldaks endas maksuvõlgade likvideerimise võimalusi.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on analüüsida füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlust pankroti korral.</p> <p>Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Antakse ülevaade pankroti mõistest.2. Antakse ülevaade pankrotimenetluse protsessist Eestis.3. Analüüsitakse füüsilise isiku maksuvõla tekkimise põhjuseid ja selle sissenõudmise võimalusi.4. Analüüsitakse füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlusega kaasnevaid peamisi probleeme pankrotimenetluses ning tehakse ettepanekuid. <p>Analüüsi tulemusena jõudis autor järelduseni, et Eesti mõistes on tegemist üsna noore eriregulatsiooniga ning võlgadest vabastamise peatükk vajab veel kohtupraktika lisandudes väljakujunemist. Juhendmaterjal aitaks füüsilistel isikutel paremini mõista pankrotiseaduse eriregulatsiooni eripärasid ning oleks leitav Maksu- ja Tolliameti koduleheküljelt. Autor tegi järgmised ettepanekud:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Pankrotihaldur võiks olla usaldusisikuks kohustustest vabastamise menetluses.2. Pankrotiseaduse 11. peatükki võiks täiendada sättega, mis käsitleks eraldi võlgadest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise korda ja tingimusi.3. Kohustusest vabastamise menetluse kestust võiks lühendada 2-4 aastani.	
Võtmesõnad: pankrotiõigus, pankrotimenetlus, maksejõuetus, füüsiline isik, maksuvõlg	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>bankruptcy law, bankruptcy proceedings, insolvency, natural person, tax arrears</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. PANKROTIMENETLUS EESTIS	5
1.1. Pankroti mõiste	5
1.2. Pankrotimenetluse läbiviimine Eestis	12
2. FÜÜSILINE ISIK PANKROTIMENETLUSES	21
2.1 Füüsilise isiku maksuvõla tekkimine ja selle sissenõudmise võimalused	21
2.2 Füüsilise isiku võlgadest vabastamise protsess ja sellega kaasnevad probleemid.....	29
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
LISA 1. Pankrotiskeem Eestis	43
LISA 2. Pankrotimenetluse organid	44
LISA 3. Pankrotimenetluse lõppemine.....	45
LISA 4. Fookusgrupi intervjuu küsimused Maksu- ja Tolliameti peajurist Heivo Murdmetsale ja jurist Aleksei Vassiljevile	46
LISA 5. Intervjuu küsimused pankrotihaldur Lembar Kivistikule.....	47

SISSEJUHATUS

Füüsilisel isikul tekivad maksuõigussuhtest rahalised kohustused, mille täitmine on tagatud riigi sunniga. See tähendab, et kui isik oma kohustusi riigi ees õigeaegselt ei täida, tekib isikul maksuvõlg ja kohustatud isik muutub võlglaseks. Juhul kui isik on püsivalt maksejõuetu, on võlgnikul kohustus ja maksuhalduril võlausaldajana õigus pankrotiavaldusega kohtu poole pöörduda võlgniku pankroti väljakuulutamiseks. Sealjuures on maksuhaldur teinud endast kõik oleneva, et maksuvõlg sisse nõuda.

Teema valiku põhjuseks on autori huvi antud valdkonna vastu kui ka praktiline vajadus käsitleda füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetlust kui maksuõigussuhte võimalikku lõppemise alust.

Teema aktuaalsus seisneb selles, et vaatamata majanduse stabiliseerumisele on Maksu- ja Tolliameti statistika kohaselt füüsilistel isikutel endiselt probleeme oma kohustuste täitmisega riigi ees. Majanduskriisi järgselt on küll pankrotimenetluste arv vähenenud, kuid majanduslanguse perioodil alustatud füüsiliste isikute pankrotimenetluste aktiivne menetlusprotsess ei ole veel lõppenud.

Teema uudsus seisneb eelkõige asjaolus, et tavapäraselt keskendutakse üliõpilaste lõputöodes juriidilise isiku pankrotile ning füüsilise isiku pankroti eripärasid ei käsitleta. Autorile teadaolevalt ei ole varem Sisekaitseakadeemia lõputöodes füüsilise isiku võlgadest vabastamise võimalusi pankrotimenetluses käsitletud. Tulenevalt sellest kui ka teema aktuaalsusest, on praktiline vajadus käsitleda füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetluse eripärasid võlgniku pankroti korral.

Lõputöö probleem seisneb selles, et käesoleval hetkel puudub maksuhalduril füüsilistele isikutele suunatud juhendmaterjal, mis sisaldaks endas maksuvõlgade likvideerimise võimalusi kui füüsiline isik ei suuda oma kohustusi täita ning see ei ole tema majandusseisundist tulenevalt ajutine. Ka pankrotiseadus tervikuna keskendub eelkõige juriidilise isiku pankrotile ning üksikud füüsilise isiku pankrotti käsitlevad sätted ei anna kindlust, et füüsilisel isikul, kellel ei ole juriidilisi teadmisi, mõistab füüsilise isiku pankrotimenetlust ning võimalusi selle raames oma võlgadest vabaneda.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlust pankroti korral.

Selleks, et saavutada lõputöö eesmärki, on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Antakse ülevaade pankroti mõistest.
2. Antakse ülevaade pankrotimenetluse protsessist Eestis.
3. Analüüsitakse füüsilise isiku maksuvõla tekkimise põhjuseid ja selle sissenõudmise võimalusi.
4. Analüüsitakse füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlusega kaasnevaid peamisi probleeme pankrotimenetluses ning tehakse ettepanekuid.

Lõputöö raames viiakse läbi ekspertintervjuud. Fookusgrupi intervjuu viiakse läbi Maksu- ja Tolliameti tulude osakonna sissenõudmise erimenetluse talituse peajurist Heivo Murdmetsaga ja jurist Aleksei Vassiljeviga. Ekspertintervjuu viiakse läbi pankrotihaldur Lembar Kivistikuga. Lõputöö raames kogutakse ja töödeldakse statistilisi andmeid ning teostatakse dokumentide analüüsi.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad kaheks alapeatükiks. Esimese peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade pankroti ajaloost, pankroti ja maksejõuetuse mõistest ning käsitletakse Eesti Vabariigi esimest pankrotiseadust. Esimese peatüki teises alapeatükis antakse ülevaade pankrotimenetluse eesmärgist, keskendutakse Eesti pankrotimenetluse läbiviimisele üldiselt ning antakse ülevaade pankrotimenetluse protsessist tervikuna. Sealhulgas käsitletakse pankrotimenetluse erinevaid organeid.

Lõputöö teine peatükk keskendub füüsilisele isikule pankrotimenetluses. Teise peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade füüsilise isiku maksuvõla tekkimise põhjuste kohta ning maksuhalduri võimalustest maksuvõlgade sissenõudmisel. Sealjuures antakse ülevaade maksuhalduri osalemisest pankrotimenetluses. Teise peatüki teises alapeatükis analüüsitakse füüsilise isiku võlgadest vabastamise protsessi pankrotimenetluses ning tuuakse välja peamised erisused võrreldes juriidilise isiku pankrotimenetlusega. Sealjuures analüüsitakse võlgadest vabastamise menetlusega kaasnevaid peamisi probleeme.

1. PANKROTIMENETLUS EESTIS

1.1. Pankroti mõiste

Pankrot on majanduse loomupärane osa. Pankrot kui nähtus saab toimuda teatud tingimuste saabumisel. Kui võlgnik oma püsivast maksejõuetusest tingituna ei suuda oma rahalisi kohustusi riigi ees täita, tuleks võlgnikul esimesel võimalusel esitada kohtule pankrotiavaldus, et mitte kahjustada enda ning võlausaldajate huve. Samuti on võlausaldajale antud võimalus pöörduda oma avaldusega kohtusse, et kuulutataks välja võlgniku pankrot.

Pankrot on õigusteaduses huvipakkuvaks teemaks olnud pikka aega. Pankrotil on pikk ajalugu. Pankrotti kui sellist teati juba Lähis-Ida ja Rooma ajal. Vastavalt ajaloolaste tõlgendustele arvatakse, et kaubavahetuse ülesmärkimine aitas mõista kui kaugele ulatuvad pankroti ajaloojuured. Pankroti mõiste algupära on pärit itaalia keelest „*banca rotta*“ (purustatud laud või pink), mille järgi maksejõuetut kaupmeest ootas ees karistus – pidulikult purustati kaupmehe laud või pink, et ta ei saaks enam oma käsitööd müüa. Mõiste „maksejõuetus“ tuleneb ladina keelest „*in*“ (vastu) ja „*solvere*“ (laiali saatma või vabastama), mille järgi maksejõuetu oli see, keda ei lastud vabaks oma võlgadest. Maksejõuetuse mõiste pärineb ka itaalia keelest „*fallimento*“ ning prantsuse keelest „*faillite*“, mõlema sõna juured pärinevad ladina keelest „*fallere*“ (kukkuma).¹

Ajaloost on teada erinevad abinõud, mis reguleerisid nii öelda maksmata jätmist. Abinõud olid üsna ühetaolised – Hammurapi seadused, 12 tahvli seadus Roomas ning Antiik-Kreeka seadused. Abinõud reguleerisid vara, võlgnikku ja võlausaldajat. Muistsel võlausaldajal oli õigus orjastada või isegi surmata võlgnik. Kui võlausaldajaid oli rohkem, siis Rooma seadus andis neile õiguse võlgnik tükkideks lõigata ning osadeks jagada. Vastavalt ajaloolaste tõlgendustele ei ole sellised võlausaldajate õigused omased olnud sugugi mitte ainult lääne kultuurile. Näiteks, varajases Hindu õiguses oli lubatud surmata isik, kes ei täitnud oma kohustusi ning sellele järgnes tema naise orjastamine. Märkimisväärsed erandid sellisele karmile praktikale pärinesid islami ja juudi religioonist, mis pakkusid võlgnikule korrapärast võlgadest vabastamist. Juudi ja islami tõekspidamised hakkasid vähehaaval levima teistesse religioonidesse ning võlgnikku hakati kohtlema rohkem inimlikumal viisil.²

¹ Omar, J. P., *European insolvency law* (England: Ashgate Publishing Limited, 2004), p 3.

² Kilpi, J., *The Ethics of bankruptcy* (London: Routledge, 1998), p 9.

Kuigi pankroti mõiste oli üsna varakult tuntud, võeti esimene pankrotiseadus vastu 1542. aastal Inglismaal, Inglismaa ja Iirimaa kuninga Henry VIII poolt. Esialgselt see seadus pankrotimenetlust otseselt ei puudutanud, kuigi kandis nime „Pankrotiseadus“.³

Eesti Vabariigis ei olnud enne 1940. aastat pankrotiseadust⁴. Enne Nõukogude Liitu olid kasutusel sõnad insolventsus ning maksujõuetus, mis olid sünonüümid⁵. Maksujõuetus oli olukord, kus vastava isiku varast ei piisanud kõigi tema kohuste täielikuks katteks. Selleks, et kreditorid saaksid oma taotlused rahuldatud, viidi läbi konkurss. Konkursi eesmärgiks oli rahuldada ühtlaselt kõigi kreditoride taotlusi isiku vastu, kes oli kuulutatud maksujõuetuks. Kui maksujõuetus oli tekkinud äriliste tehingute tagajärjel, siis nimetati seda kaubanduslikuks. Kui see oli aga tekkinud harilikest võlgadest, siis see oli mittekaubanduslik. Konkursi avamine toimus rahukogu otsusega, millega tunnistati võlglane maksujõuetuks kui tal oli katmata võlga üle 1500 Eesti krooni.⁶

Eesti majandus põhines enne Nõukogude Liitu turumajandusel ning seetõttu olid pankrotid ja pankrotimenetlused võimalikud. Pankrotimenetlused viidi läbi järgides Tsaari Venemaa seaduseid, mis sel ajal Eesti Vabariigis kehtisid. Ettevalmistused Eesti Vabariigi pankrotiseaduse tegemiseks katkesid, kuna Eesti kaotas oma iseseisvuse 1940. aastal. Nõukogude Liidu ajal polnud vajadust pankrotiseaduse järele, kuna kogu majandus oli Nõukogude Liidu kontrolli all. Kui Eesti Vabariigi iseseisvus 1991. aastal taastati, hakati ettevalmistusi tegema oma pankrotiseaduse välja töötamiseks. Kuna Eestil polnud kokkupuuteid ega kogemusi kohtupraktikaga, siis sellest tulenevalt töötati läbi suur hulk pankrotiõigust puudutavaid materjale - eriti pöörati tähelepanu Rootsi, Soome, Saksamaa, USA ja Prantsusmaa pankrotimenetlustele. 10. juunil 1992 võttis Riigikogu vastu Eesti Vabariigi esimese pankrotiseaduse (EV PankrS) ning see jõustus 1. septembril 1992.⁷

EV PankrS koosnes 117 paragrahvist⁸. Pankrot tähendas võlgniku kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetust. Pankrotimenetlus algas kohe, kui esitati pankrotiavaldus kohtule. Kohus kuulutas pankroti välja siis kui tuvastas võlgniku maksejõuetuse. Kuna alati ei kuulutatud kohtuotsusega isiku pankrotti välja, siis selline olukord võis kahjustada võlgniku

³ Fletcher, I. F., *The Law of Insolvency*, fourth edition, (London: Sweet & Maxwell, 2009), p 8.

⁴ Varul, P., „On the Development of Bankruptcy Law in Estonia“, 4 *Juridica International* (1999), vol 4, 172-178, p 172.

⁵ Kleis, R., Treiberg, P., Veski, J. V., *Eesti Entsüklopeedia V* (Tartu: Mattieseni trükikoda, 1935) lk 915.

⁶ Kleis, R., Treiberg, P., Veski, J. V., *Eesti Entsüklopeedia IV* (Tartu: Mattieseni trükikoda, 1934) lk 1002.

⁷ Varul, Development of Bankruptcy Law in Estonia, *supra nota* 4, p 172.

⁸ Pankrotiseadus, 10.06.1992, jõustunud 01.09.1992 - RT 1992, 131, 403.

mainet. Vaatamata asjaolule, et kohus ei tuvastanud võlgniku maksejõuetuse tunnuseid, võis väliselt jääda mulje, nagu olekski võlgniku pankrot välja kuulutatud. Isiku edaspidisele tegevusele omas see aga negatiivset mõju - näiteks võis selline olukord tingida usaldamatust kolmandates isikutes ning viiagi lõpuks isiku pankrotini. 01.01.2010 kehtima hakanud redaktsioon tõi sisse uue muudatuse, kus pankroti väljakuulutamise algab pankrotimenetlus⁹. Uue redaktsiooni kehtima hakkamine tagab isikule kindlustunde olukorras, kus tema vastu on alusetult esitatud avaldus - näiteks puudub võlgniku vastu nõue.

EV PankrS § 86 lg 1 p 3 sätestas eesõiguse nõuete rahuldamise järjekorras maksudele ja sotsiaalmaksetele, järgnedes pandiga tagatud nõuetele ja sissetulekutele. Eesõigus nõuete rahuldamise järjekorras tekitas ebavõrdse olukorra võlausaldajate seas, kus riigil oli võrreldes teiste võlausaldajatega tugevam positsioon. Maksunõue eesõigusnõudena kehtis kuni 31.12.2003.

EV PankrS § 95 lg 3 alusel kuulusid tunnustatud nõuded, mida ei saanud täielikult rahuldatud, täitmisele kuni nende täieliku rahuldamiseni kümne aasta jooksul pärast pankrotimenetluse lõppu ning kaalukatel põhjustel võis kohus seda täiteaega pikendada. Kui võlgnik ei suutnud oma võlgu täies mahus tasuda, siis selline olukord võis olla väga koormav, kuna mingisugust leevendust tulevikus näha ei olnud. Hetkel kehtiva pankrotiseaduse (PankrS) alusel vabastab kohus füüsilisest isikust võlgniku teatud tingimustel oma kohustustest teatud aja jooksul¹⁰.

PankrS on Eesti mõistes üldiselt noor seadus ning selleks, et Eestil oleks olemas efektiivne pankrotiõigus, on vajalik läbida erinevad arengustaadiumid. PankrS-i on selle kehtivuse jooksul muudetud mitmeid kordi ning autori hinnangul on seaduse täiustamisega muutunud PankrS pigem keeleliselt keerulisemaks. President Lennart Meri rõhutas oma kõnes „Kas väiksed jäävad ellu?“, et näeb probleemi mitme eri keele tekkimist ühe keele sees, seejuures silmas pidades seaduste keelt¹¹. Seadused on iga ühiskonna normatiivseks aluseks ja peavad olema arusaadavad igale selle ühiskonna liikmele.¹²

Õigusteadlase Raul Naritsa sõnul ei tohiks õigust keelest kõrgemale asetada ning hädavajalik on keeleteadlaste ja juristide konstruktiivne koostöö. Õiguskeel peaks muutuma lihtsamaks ja

⁹ Pankrotiseadus, 22.01.2003, jõustunud 01.01.2004 - RT I 2004, 37, 255 ... RT I 2009, 68, 463, § 31 lg 5.

¹⁰ Pankrotiseadus, 22.01.2003, jõustunud 01.01.2004 - RT I 2004, 37, 255 ... RT I, 21.12.2012, 1.

¹¹ President esitas kõne Helsingi Ülikoolis 21. oktoobril aastal 1999.

¹² Meri, L., „Will the Small Endure“ – Meri, L., Meri, M., Lucas, E., *A European mind: selected speeches by Lennart Meri, the late President of Estonia* (Tallinn: European Foundation, 2009) 133-143, p 141-142.

arusaadavamaks¹³. Autori hinnangul peab paraku inimene, kellel on vaja õigusruumis orienteeruda, pöörduma vastava isiku poole, et seadust õigesti tõlgendada ning vältida arusaamatusi. Isikut, kellel pole juriidilisi teadmisi ning ta seadusest aru ei saa, on võimalik kergesti mõjutada. Tavainimese jaoks võib seaduse läbitöötamine kujuneda väga ajamahukaks ning see oleks välditav kui seadused oleksid kergemini mõistetavad. Aastate jooksul ei ole olukord seaduste osas paremaks läinud, pigem on seadused muutunud keeleliselt raskesti jälgitavaks.

PankrS-i parem mõistmine aitaks paremini mõista pankroti olemust. Pankroti arusaamiseks tuleks kõigepealt vastata küsimusele: miks on üldse vaja pankrotti, mis on pankroti eesmärk? Pankrot on ikkagi nii võlgniku kui võlausaldaja jaoks ebasoovitatav nähtus, ühiskonna jaoks siiski tervendav. Pankroti järele tekib vajadus siis kui on karta, et võlgnik ei suuda rahuldada kõiki tema vastu esitatud nõudeid.¹⁴

Pankroti mõte seisnebki selles, et panna võlausaldajad võrdsesse seisundisse olukorras, mil nad ilmselt saavad võlast kätte vaid teatud osa. Pankrotimenetlus on võlausaldajate jaoks kollektiivne menetlus, mille läbivaks põhimõtteks on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte¹⁵. Pankroti eesmärgiks on vältida situatsiooni, kus ühed võlausaldajad saavad oma võla kätte täies ulatuses ja teised võlausaldajad jääksid täiesti ilma. Pankrotimenetlus on suunatud sellele, et võlausaldajate nõuded rahuldada proportsionaalselt.¹⁶ Pankrotimenetlust viiakse läbi avalikult, tagades kõigi võlausaldajate informeeritus menetlusest.

PankrS-i kohaselt võib pankrotivõlgnikuks (võlgnik) olla füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes on kohus välja kuulutanud pankroti¹⁷. Võlgnikuks ei või olla riik, kohalik omavalitsus ega näiteks Haigekassa või tagatisfond¹⁸. Tagatisfondi seaduse § 2 lg 1 kohaselt on tagatisfondi eesmärk tagada hoiustajate, investorite, kohustusliku pensionifondi osakuomanike ja kohustusliku kogumispensioni kindlustuslepingu sõlminud kindlustusvõtjate poolt paigutatud vahendite kaitse, suurendades seeläbi finantssektori usaldusväarsust ja stabiilsust.

¹³ Narits, R., „Juriidiline semantika ehk õiguskeel Eesti õiguskorra kontekstis“, 3 *Riigikogu Toimetised* (2002), nr 5.

¹⁴ Varul, P., „Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele“, 2 *Juridica* (1994), nr 1, 2-13, lk 1.

¹⁵ The World Bank, Documents & reports <documents.worldbank.org/curated/en/2001/04/10465125/world-bank-principles-guidelines-effective-insolvency-creditor-rights-systems> p 25 (29.03.2013).

¹⁶ Varul, P., „Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele“, *supra nota* 14, lk 1.

¹⁷ Pankrotiseadus § 8 lg 1.

¹⁸ *Ibid* § 8 lg 2; vaata ka Eesti Haigekassa seadus, 14.06.2000, jõustunud 01.01.2001 - RT I 2002, 57, 357 ... RT I, 23.12.2011, 2, § 5 lg 5; vaata ka Tagatisfondi seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2002, 57, 357 ... RT I, 08.07.2011, 6, § 84 lg 3.

Pankrotivõlausaldajaks (võlausaldaja) on PankrS § 8 lg 3 kohaselt isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Nõudeid, mis on tekkinud pärast pankrotimenetluse väljakuulutamist, võib esitada PankrS § 167 lg 4 alusel üldises korras.

PankrS § 1 lg 1 kohaselt on pankrot võlgniku maksejõuetuks kuulutamine kohtu poolt. PankrS § 1 lg 2 tuleneb võlgniku maksejõuetus, mille puhul on tegemist olukorraga, kus võlgnik ei suuda rahuldada võlausaldajate nõudeid ja see suutmatust ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Ajutise maksejõuetuse korral puudub alus võlgniku pankroti väljakuulutamiseks. Seega peab tegemist olema püsiva maksejõuetusega.

Oluline on märkida, et ajutise maksejõuetuse korral saab füüsiline ning eraõiguslik juriidiline isik alternatiivina kasutada võlgade ümberkujundamist¹⁹. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus võeti vastu 17.11.2010 ja selle eesmärgiks on pakkuda ajutistesse makseraskustesse sattunud füüsilistele isikutele võimalust oma võlad ümber kujundada, ületada makseraskused, vältida pankrotimenetlust ning õppida toime tulema tulevikus tekkivate finantskohustustega ning taastada oma maksevõime²⁰. Eraõiguslikud juriidilised isikud võivad teatud tingimustel oma ettevõtet saneerida ehk tervendada ning seeläbi päästa ettevõtet ajutistest makseraskustest.

Pankroti mõiste juures tuleb vahet teha pankrotil (*bankruptcy*) ning maksejõuetusel (*insolvency*), kuna need mõisted kannavad endas erinevaid tähendusi. Advokaat Priit Manavaldi sõnul on maksejõuetus laiem mõiste kui pankrot. Kuigi kõik pankrotijuhud eeldavad maksejõuetust, ei pruugi kõik maksejõuetuse juhud viia pankrotini. Majanduslikus mõttes on pankrot vaid üks menetluslik vahend maksejõuetuse ületamiseks. Pankroti kaudu soovitakse vabaneda maksejõuetutest võlgnikest - kas need likvideerida või taas maksejõuliseks muuta. Maksejõuetuse ületamine on aga majanduslik eesmärk majandusliku probleemi lahendamisel.²¹ Pankrotile on aga antud seaduses juriidiline tähendus - see on

¹⁹ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus, 17.11.2010, jõustunud 05.04.2011 - RT I, 06.12.2010, 1; vaata ka Saneerimisseadus, 04.12.2008, jõustunud 26.12.2008 - RT I 2010, 2, 3 ... RT I, 25.04.2012, 1, § 2 ja 3 lg 1.

²⁰ Riigikogu, „Seaduse eelnõu 743 SE III“, <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=1004095&u=20130122180231> (22.01.2013).

²¹ Manavald, P., „Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonomika prisma“, 16 *Juridica* (2008), nr 6, 383-389, lk 383.

üksnes kohtu poolt tuvastatud maksejõuetus²². Seetõttu tuleks vahet teha pankroti ja maksejõuetuse mõistel, et ei tekiks seaduse tõlgendamisel kaheti mõistmist. Paraku paljudes teadusartiklites kasutatakse neid kahte mõistet sünonüümidena.

Maksejõuetuse juures tuleb samuti vahet teha füüsilise ja juriidilise isiku maksejõuetusel. Füüsilise isiku maksejõuetuse näitena saab tuua olukorra, kus isik ei tasu õigeaegselt maamaksu või tekivad võlgnevused füüsilisest isikust ettevõtja tulumaksu ja sotsiaalmaksu avansiliste maksete tasumata jätmisest. Juriidilise isiku maksejõuetuse näitena saab tuua olukorra, kus äriühing ei suuda oma maksudest tulenevaid kohustusi Maksu- ja Tolliametile (MTA) tasuda või kus äriühing ei suuda õigeaegselt tasuda kaupade või teenuste eest oma koostööpartneritele.

Võlgniku maksejõuetuse kohta leidub näiteid ka kohtupraktikast. Ühe näitena saab tuua Riigikohtu seisukoha, kus võlgniku püsiva maksejõuetuse tunnuseks loetakse seda, kui tema majanduslikus olukorras ei ole kohest ja kindlat paranemist ette näha²³. Antud kaasuses oli tegemist juhtumiga, kus äriühingul tekkisid riigi ees maksuvõlad ning tema vastu esitas Eesti Vabariik pankrotiavalduse, tuginedes asjaolule, et äriühing on püsivalt maksejõuetu. Äriühing leidis aga ise, et tegemist on ajutise olukorraga. Riigikohus asus seisukohale, et ainuüksi võlgniku täitmata kohustused ei näita veel võlgniku püsivat maksejõuetust. PankrS § 1 lg 2 järgi on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatkus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Eelnimetatud juhtumi puhul ei ületanud võlgniku vastu sissenõutavaks muutunud nõuded tema vara, millest tulenevalt ei saa võlgniku maksejõuetust lugeda püsivaks.

Lisaks püsiva maksejõuetuse tekkimisele mängivad maksejõuetuse valdkonnas oma rolli inimeste eluviisid, mis võivad viia püsiva maksejõuetuseni. Tuues siinkohal näite Ameerika keskklassist, kes on väga töökad ja rutiinsele elule väga truid. Paratamatult käib sellise eluviisiga kaasas võlgu elamine, et saaks lubada endale oma kodu, autot ning oma pere üleval pidada ja lapsi harida – see on nii nimetatud Ameerika unelm (*American dream*). Ameerika keskklassi inimeste elustiili juurde käib võlgu võtmine, mis paneb inimesi oma aega

²² Varul, Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele, *supra nota* 14, lk 1.

²³ *Eesti Vabariigi kassatsioonkaebus Rapla Maksuameti kaudu Tallinna Ringkonnakohtu 13.05.2002 otsusele Eesti Vabariigi avalduses AS Belarus Service pankroti väljakuulutamiseks*, tsiviilasi nr 3-2-1-120-02, Riigikohtu tsiviilkollegium, kohtuotsus, 11.12.2002.

planeerima ja tegevusi kavandama, et lõpuks oma võlad saaksid tasutud.²⁴ Kuid alati see ei õnnestu, sest inimesed elavad üle oma võimete.

Ameerikas tehtud uuringu kohaselt ongi kõige suuremates finantsraskustes keskklass. Poliitikutes tekitab selline situatsioon dilemmasid, kuna ühelt poolt õigusnormid ja nende eesmärgid soosivad seda, et inimesed suudaksid oma kohustusi täita ning kui nad seda ei tee, siis tuleb kasutusele võtta sanktsioonid. Teiselt poolt jällegi kapitalistlikku ideoloogiat järgi majanduslik elu ongi nagu võistlus - on olemas võitjad ja kaotajad.²⁵

Samalaadse Inglismaal tehtud uuringu kohaselt tunnevad võlgades olevad füüsilised isikud ärevushäireid, depressiooni ning kohati mõeldakse endalt elu võtmise peale. 2007 aastal läbiviidud uuringus osales 7461 täiskasvanut inimest, kellest 4,3% olid viimase 12 kuu jooksul mõelnud endalt elu võtmise peale. Lisaks võlgu olemisele oli palju biograafilisi, sotsiaaldemograafilisi, majanduslikke tegureid ja eluviise, mis suurendasid suitsiidimõtteid. Eriti puudutas see nooremas vanuserühmas naisi, vallalisi või leskesid, lahutatud või lahusolevaid inimesi, töötuid, majanduslikult mitteaktiivseid inimesi, hasartmängusõltlasi ning alkoholi- ja narkootikumisõltlasi.²⁶

Uuringute tulemused on näidanud, et rohkem tähelepanu tuleks pöörata võlanõustamistele, mistõttu tuleks tegeleda riigitasemel ennetustööga ja leevendada võlgade tagajärjel tekkivaid muid sotsiaal-, majanduslikke ja tervislikke probleeme. Üleriigiline finantsalane nõustamine peaks olema kättesaadav kõigile ühiskonnaliikmetele, olenemata nende sissetulekute suurusest.

Kokkuvõtvalt on pankrot olnud huvipakkuvaks õigusteaduse teemaks pikka aega. Pankroti mõiste on ajas muutunud – kui esialgu oli muistsel võlausaldajal õigus võlgnik orjastada või lausa surmata, siis tänapäeval on võlgnikule humansemad viisid ette nähtud oma võlgadest vabanemiseks. Eesti Vabariigi esimese pankrotiseaduse võttis Riigikogu vastu aastal 1992 ning koosnes 117 paragrahvist. PankrS-i on tema kehtivuse ajal muudetud mitmeid kordi. Hetkel kehtiva seaduse kohaselt on pankrot võlgniku maksejõuetuks kuulutamine kohtu poolt ning võlgniku maksejõuetuse puhul on tegemist olukorraga, kus võlgnik ei suuda püsivalt rahuldada võlausaldajate nõudeid. Võlausaldajaks on isik, kellel on võlgniku vastu varaline

²⁴ Korobkin, D. R., „Bankruptcy law, ritual, and performance“ *Columbia law review* (2003), vol 103, no 8, 2124-2159, p 2124.

²⁵ *Ibid*, p 2125-2126.

²⁶ Meltzer, H., *et al*, „Personal debt and suicidal ideation“, 4 *Psychological Medicine* (2011), vol 41, 771-778, pg 771, 773, 777.

nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Pankroti mõte seisnebki selles, et panna võlausaldajad võrdsesse seisundisse olukorras, mil nad ilmselt saavad võlast kätte vaid teatud osa.

1.2. Pankrotimenetluse läbiviimine Eestis

Pankrotimenetlus saab alata teatud tingimuste saabumisel. Nendeks tingimusteks on võlgniku püsiv maksejõuetus ning pädeva organi otsus. Pankroti väljakuulutamisega algab pankrotimenetlus. Mõnevõrra komplitseerituks teeb antud menetluse asjaolu, et see hõlmab endas vastandlikke osapooli – võlgnikku ja võlausaldajaid - kelle huve ja õigusi on kohustatud pankrotihaldur menetluse käigus kaitsma.

Pankrotimenetluse eesmärk on PankrS § 2 kohaselt rahuldada võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel, kas siis võlgniku vara võõrandades ehk likvideeriv menetlus või ettevõtte tervendamise kaudu ehk saneeriv menetlus. Eesmärk peaks teenima võlausaldajate huve, et nende nõuded saaksid võimalikult kiiresti ja võimalikult suures ulatuses rahuldatud. Füüsilisest isikust võlgnikule antakse võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotimenetluse kaudu ning menetluse käigus selgitatakse välja võlgniku maksejõuetuse põhjused.

Tulenevalt pankrotimenetluse eesmärgist, mis puudutab nii võlgnikku kui ka võlausaldaja õigusi ja kohustusi, on oluline, et kohus järgib ja arvestab pankrotimenetluses Eesti Vabariigi põhiseadusega. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 11 kohaselt tohib isiku õigusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega ning need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust²⁷. Põhiseaduslikud tingimused on olulised õigusloome kujundamisel ning seaduse kohaldamisel kõikides õigusvaldkondades, kaasa arvatud pankrotiõiguses²⁸.

Pankrotimenetlus toimub Eestis kohtu- ja kohtuvälise menetlusena²⁹. Kohtuvälise menetluse hõlmab neid toiminguid, mida PankrS-i kohaselt saab teha ilma kohtu osavõtuta. Ilma kohtu osavõtuta toimuvad näiteks nõuete kaitsmise koosolekud. Pankrotimenetluse kohtulikule

²⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 - RT I 2003, 29, 174 ... RT I, 27.04.2011, 1.

²⁸ Varul, P., „On effect of Constitution on bankruptcy law“, 7 *Juridica International* (2002), vol 7, 150-157, p 150.

²⁹ Pankrotiseadus § 3 lg 1.

menetlusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) sätestatut³⁰. Tsiviilasi on TsMS-i § 1 kohaselt eraõigussuhtest tulenev kohtuasi.

Pankrotiasja menetlemine kuulub maakohtute ehk esimese astme kohtu pädevusse ning pankrotiavaldis esitatakse kohtule võlgniku üldise kohtualluvuse järgi³¹. Kohtualluvus on isiku õigus ja kohustus kasutada oma menetlusõigusi kindlas kohtus. Kohtualluvuse liikideks on üldine, valikuline ning erandlik³². Üldine kohtualluvus tähendab, et määratakse kohus, kuhu isiku vastu võib esitada hagisid või teha isiku suhtes muid menetlustoiminguid.

PankrS § 9 lg 1 kohaselt võib pankrotiavaldis esitada kohtule nii võlgnik ise kui ka võlausaldaja. Kui avaldis esitab võlgnik, siis riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 8 kohaselt on riigilõivu suuruseks kümme eurot ning kui pankrotiavaldis esitajaks on võlausaldaja, siis 300 eurot³³. Riigilõivude maksumuse erinevus tuleneb sellest, et soositakse olukorda, kus võlgnik esitaks ise pankrotiavaldis.

PankrS ei kohusta otseselt füüsilist isikut oma püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavaldist esitama. Pankrotiavaldis esitamisel peab füüsiline isik pankrotiavaldises põhistama oma maksejõuetuse³⁴. TsMS-i § 235 kohaselt tähendab põhistamine, et väidet tuleb põhjendada selliselt, et põhjenduse õigsust eeldades saab kohus lugeda väite usutavaks. Võlgnikul on PankrS § 13 lg 2 alusel kohustus lisada pankrotiavaldisse seletus oma maksejõuetuse põhjuse kohta ning võlanimekiri. Võlanimekiri peab sisaldama muuhulgas andmeid võlgnikule endale kuuluvast varast.

Võlausaldaja pankrotiavaldis korral peab ta sarnaselt võlgnikuga oma pankrotiavaldises võlgniku maksejõuetuse põhistama ning tõendama nõude olemasolu³⁵. Muuhulgas peab võlausaldaja tuginema vähemalt ühele PankrS § 10 lg 2 toodud asjaolule. Näiteks kui võlgnik ei ole täitnud kohustust 30 päeva jooksul pärast kohustuse sissenõutavaks muutumist ning võlausaldaja on teda kirjalikult hoiatanud kavatsusest esitada pankrotiavaldis. Seega on võlausaldajal kohustus enne pankrotiavaldis esitamist esitada võlgnikule pankrotihoiatus. Kui võlgnik pankrotihoiatus järgselt ei täida oma kohustust kümne päeva jooksul, siis võib

³⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2005, 39, 308 ... RT I, 21.12.2012, 1.

³¹ Pankrotiseadus § 4 lg 1 ja 2.

³² Tsiviilkohtumenetluse seadustik § 69 lg 1 ja 2.

³³ Riigilõivuseadus, 22.04.2010, jõustunud 01.01.2011 - RT I 2010, 35, 193 ... RT I, 12.03.2013, 12, § 57 lg 9.

³⁴ Pankrotiseadus § 13 lg 1.

³⁵ *Ibid* § 10 lg 1.

võlausaldaja esitada kohtule võlgniku pankrotiavalduse. PankrS § 10 lg 4 kohaselt peab pankrotiavalduse esitanud võlausaldaja esitama tõendid oma nõude suuruse, aluse ja täitmise tähtaja kohta.

Pankrotiavalduse läbivaatamine toimub üldjuhul kümne päeva jooksul. Kaalukatel põhjustel võib avalduse läbivaatamine toimuda 30 päeva jooksul ja seda juhul kui avalduse esitajaks on võlgnik. Võlausaldaja avaldus vaadatakse läbi 30 päeva jooksul, kaalukatel põhjustel kahe kuu jooksul.³⁶ Võlausaldaja poolt pankrotiavalduse esitamisel korraldab kohus vastavalt PankrS § 16 ajutise halduri nimetamiseks eelistungi. Eelistungi pidamine teenib eelkõige võlgniku teavitamise eesmärki ning on mõeldud võlgniku kaitseks, et ta saaks vajadusel esitada vastuväiteid. Kui avalduse esitanud võlausaldaja ei ilmu eelistungile, jätab kohus vastavalt PankrS § 26 menetluse algatamata. Samas võlgniku mitteilmumisel võib kohus menetluse algatamise küsimuse lahendada tagaselja.

Ajutise halduri nimetamine otsustatakse kümne päeva jooksul, tingimusel, et kohus on võtnud pankrotiavalduse menetlusse. Kui pankrotiavalduse on esitanud füüsilisest isikust võlgnik, võib kohus võlgniku varalist olukorda arvestades jätta ajutise halduri nimetamata ja kümne päeva jooksul avalduse saamisest pankroti välja kuulutada.³⁷

Ajutine pankrotihaldur asub enne pankroti väljakuulutamist ametisse ning selgitab välja võlgniku vara, sealhulgas võlgniku kohustused ning kontrollib, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud. Sealjuures annab pankrotihaldur hinnangu võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele³⁸. Nende ülesannete täitmise järel esitab ajutine haldur kirjaliku aruande ja arvamuse võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta. Arvamuses märgib ajutine haldur, kas maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu³⁹. Otsused peavad olema põhjalikult motiveeritud ning kõigile osapooltele arusaadavad.

Kohtul, arvestades ajutise halduri aruannet ja arvamust, on PankrS § 27 lg 5 kohaselt pankrotiavalduse läbivaatamisel kolm võimalust - kas kuulutada välja pankrot, jätta avaldus rahuldamata või lõpetada menetlus raugemise tõttu, pankrotti välja kuulutamata. Raugemine

³⁶ Pankrotiseadus § 27 lg 1 ja 2.

³⁷ *Ibid* § 15 lg 1 ja 2.

³⁸ *Ibid* § 22 lg 2.

³⁹ *Ibid* § 22 lg 5.

tähendab olukorda, kus olenemata võlgniku maksejõuetusest, ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks. (vt lisa 1)

Võlgniku püsiva maksejõuetuse korral kuulutab kohus pankrotimäärusega välja pankroti. Võlgniku pankrotiavalduse korral eeldatakse, et ta on maksejõuetu ning pankroti välja kuulutamise puhul võetakse arvesse seda, kas maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline⁴⁰. Pankrotimääruses märgitakse pankroti väljakuulutamise kellaeg, mis on oluline põhjusel, et hiljem tehtud tehingud on automaatselt tühised, sest pankroti väljakuulutamisega läheb võlgniku vara käsutamise õigus üle pankrotihaldurile.

Pankroti väljakuulutamisega algab PankrS § 31 lg 5 kohaselt pankrotimenetlus. Pankrotimäärus kuulub viivitamatule täitmisele - seda ei saa peatada, ajatada ega muuta. Pankroti väljakuulutamisel otsustab kohus võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise aja ja koha ning pankrotihalduri nimetamise. Teade isiku pankroti väljakuulutamise kohta avaldatakse väljaandes Ametlikud Teadaanded⁴¹. Teate avaldamisega väljaandes loetakse see kättetoimetatuks seotud osapooltele.

Pärast pankroti välja kuulutamist moodustub PankrS § 35 alusel võlgniku varast pankrotivara. Vara on tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 66 kohaselt isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum⁴². Võlgniku vara valitsemise õigus läheb üle pankrotihaldurile. Pankrotihalduril on õigus olla võlgniku asemel kohtumenetluses menetlusosaliseks vaidluses, mis puudutab pankrotivara või vara, mille võib arvata pankrotivarasse. Pankrotivara on vastavalt PankrS § 108 lg 2 vara, mis oli võlgnikul pankroti väljakuulutamise ajal, samuti vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi või mille võlgnik omandab pankrotimenetluse ajal. Pankrotivara kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja pankrotimenetluse läbiviimiseks.

Seejuures kaotab füüsilisest isikust võlgnik pankrotimenetluses õiguse teha tehinguid pankrotivaraga. Pankroti väljakuulutamisega loetakse võlgniku kõigi nõuete tähtaeg saabunuks ning lõpetatakse intressi ja viivise arvestamine võlgniku vastu suunatud nõuetelt, sh maksunõuetelt maksukorralduse seaduse (MKS) § 119 lg 1 p 2 kohaselt.⁴³ Võlgnik on

⁴⁰ Pankrotiseadus § 31 lg 1, 3 ja 4.

⁴¹ *Ibid* § 33 lg 1.

⁴² Tsiviilseadustiku üldosa seadus, 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2003, 13, 64 ... RT I, 06.12.2010, 1.

⁴³ Pankrotiseadus § 35 lg 1; vaata ka Maksukorralduse seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2002, 57, 358 ... RT I, 22.12.2012, 13.

kohustatud esitama pankrotihaldurile pankroti väljakuulutamise päeva seisuga nimekirja temale kuuluvast varast, sh oma kohustustest⁴⁴.

Pankrotimenetlus saab läbi pankrotimenetluse organite oma eesmärged täita. Pankrotimenetluse organiteks on pankrotihaldur, pankrotitoimkond, võlausaldajate üldkoosolek ja kohus. Pankrotitoimkonnal on järelevalve funktsioon - ta valvab ja kontrollib pankrotihalduri tegevust. Sealjuures kaitseb pankrotitoimkond pankrotimenetluses kõigi võlausaldajate huve. Võlausaldajate üldkoosoleku pädevusse kuulub näiteks pankrotihalduri kinnitamine, pankrotitoimkonna valimine, nõuete kaitsmine, kompromissi tegemine jt. Kohtu pädevusse kuulub järelevalve teostamine pankrotimenetluse seaduslikkuse üle. Oluline on märkida, et kohtul on teatud toimingute tegemiseks ainupädevus. Näiteks kuulub kohtu ainupädevusse ajutise halduri nimetamine, pankrotiavalduse sisuline lahendamine, jaotusettepaneku kinnitamine, pankrotimenetluse lõpetamine jt. (vt lisa 2)

Kui enne pankroti väljakuulutamist nimetati ametisse ajutine pankrotihaldur, siis pärast väljakuulutamist nimetatakse ametisse pankrotihaldur, kes on pankrotimenetluses keskseks organiks. Pankrotihaldur on pankrotimenetluses võlgniku seaduslik esindaja, kes teeb võlgniku nimel pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ning esindab võlgnikku kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes⁴⁵. Pankrotihalduri tegevuse üle teostavad riiklikku järelevalvet kohus ja Justiitsministeerium.

Pankrotihalduri üheks põhikohusteks tulenevalt PankrS § 55 lg 1 on kaitsta kõigi võlausaldajate, samuti võlgniku õigusi ja huve. Autori arvates tekitab mõlemapoolne vastandlike huvide kaitsmine huvide konflikti, kuna ühelt poolt esindab pankrotihaldur võlgniku huve ja peab olema tema seaduslik esindaja, siis teiselt poolt peab pankrotihaldur samaaegselt tagama võlausaldajate õiguste ja huvide kaitse.

Võlgniku ja võlausaldajate vastandlike huvide olukorra võiks lahendada pankrotipesa mõiste kasutusele võtmisega PankrS-s. Pankrotipesa mõiste kasutusele võtmise ettepaneku on teinud Justiitsministeeriumi juures tegutsev maksejõuetuse ekspertnõukogu töögrupp. Pankrotipesa puhul oleks tegemist õigusliku konstruktsiooniga, mis ei ole küll juriidiline isik, kuid millel on seaduses määratud õigusvõime – õigus olla lepingupooleks, menetlusosaliseks kohtus, kohustuste kandjaks massikohustuste puhul. Pankrotipesa toimib pankrotihalduri kaudu, kes

⁴⁴ Pankrotiseadus § 35 lg 2.

⁴⁵ *Ibid* § 54¹.

on pankrotipesa seaduslik esindaja.⁴⁶ Pankrotipesaga peaks saama lahendada vastuolu, mis tuleneb pankrotihalduri võlgniku ja võlausaldaja samaaegsest esindamisest.

Võlausaldajad on kohustatud teatama hiljemalt kahe kuu jooksul pankrotihaldurile kõigist nõuetest võlgniku vastu, sõltumata nõude tekkimise alustest ja nõude täitmise tähtpäevast⁴⁷. Autori hinnangul on kahekuuline piiratud aeg mõeldud menetluse efektiivsuse huve silmas pidades. Lõputu nõuete esitamise ootamine venitaks menetluse ebaefektiivselt pikaks ning vähendaks pankrotimenetluse eesmärkide saavutamise tõenäosust. Võlausaldaja nõudeid vaadatakse läbi nende esitamise järjekorras ning nõuete kaitsmine toimub võlausaldajate koosolekul ehk nõuete kaitsmise koosolekul⁴⁸. Nõuete kaitsmise koosolek viiakse läbi olenemata võlausaldajate arvust.

Pärast võlausaldajate esimest üldkoosolekut võib pankrotihaldur alustada pankrotivara müüki⁴⁹. Pankrotivara müük toimub enampakkumisel täitemenetluse seadustikus (TMS) sätestatud korras⁵⁰. Pankrotihaldur, eelnevalt pankrotitoimkonnaga kooskõlastades, määrab vara alghinna⁵¹. Võlausaldajate üldkoosolek võib teha pankrotihaldurile ettekirjutuse müüa vara enampakkumiseta, kui vara müük sel viisil annab suuremat kasu⁵². Ettekirjutus, mis annab õiguse vara müüa enampakkumiseta, aitab autori hinnangul täita pankrotimenetluse eesmärki - võlausaldajad saavad oma nõuded suuremal määral rahuldatud ning võlgnik oma kohustusi selle võrra vähendada.

Lähtudes viimasest nõuete kaitsmise koosolekust, koostab pankrotihaldur jaotusettepaneku, mille esitab pankrotitoimkonnale ja kohtule kinnitamiseks. Jaotusettepanekusse märgitakse tunnustatud nõuded, nende rahuldamisjärgud ja jaotised. Tunnustatud nõue tähendab seda, et keegi ei vaielnud üldkoosolekul nõudele vastu. Jaotusettepanek sisaldab muuhulgas andmeid iga pandieseme müügist saadu kohta, pankrotivarasse laekunud ja jaotamisele kuuluva pankrotivara kohta, müümata pankrotivara ja võlgnikul teistelt isikutelt saada oleva vara kohta⁵³.

⁴⁶ Varul, P., „Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud“, 16 *Juridica* (2008), nr 6, 359-368, lk 363.

⁴⁷ Pankrotiseadus § 93 lg 1.

⁴⁸ *Ibid* § 100.

⁴⁹ *Ibid* § 133 lg 1.

⁵⁰ Täitemenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2006, 7, 42 ... RT I, 31.12.2012, 5.

⁵¹ Pankrotiseadus § 136 lg 1.

⁵² *Ibid* § 137 lg 1.

⁵³ *Ibid* § 143.

Enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras:

1. Vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded.
2. Võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis.
3. Massikohustused.
4. Pankrotimenetluse kulud.⁵⁴

Pärast pankrotimenetlusega seotud väljamaksete tegemist rahuldatakse võlausaldajate nõuded. Kuigi pankrotimenetluse juhtivaks põhimõtteks on võlausaldajate võrdne kohtlemine, näeb seadus ette teatava erandi pandiga tagatud nõuetele. Pandiga tagatud nõuetel on teiste nõuete ees eesõigusnõue, mis tähendab, et pandiga tagatud tunnustatud nõuded rahuldatakse enne muid nõudeid⁵⁵. Eesõigusnõue tagab pandipidajale kindlustunde pandi näol, et oleks kindel tagatis võlgniku pankroti korral. Pärast pankrotivarast väljamaksete tegemist ja võlausaldajate nõuete täielikku rahuldamist järelejäänud vara tagastatakse võlgnikule⁵⁶.

Pankrotimenetlust võib autori hinnangul vaadelda kui protsessi, millel on omad sisendid – info (seadused, avaldused), inimesed (võlgnik, võlausaldajad, kohus, organid), finantsid (riigilõivud, vara) ja mille kaudu toimub edasine menetlus ehk protsess ning mille väljundiks on eesmärkide efektiivne saavutamine. Pankrotimenetluse väljundiks ehk tulemuseks on pankrotimenetluse lõppemine (vt lisa 3).

Pankrotimenetluse lõppemise alused on toodud PankrS § 157. Menetlus lõpeb, kas:

1. Pankrotiavalduse rahuldamata jätmisega.
2. Pankrotimenetluse raugemisega.
3. Pankroti aluse äralangemisega.
4. Võlausaldajate nõusolekul.
5. Lõpparuande kinnitamisega.
6. Kompromissi kinnitamisega.

Võlausaldaja pankrotiavaldus jäetakse rahuldamata näiteks siis, kui ta ei ole piisavalt töendanud oma nõude olemasolu. Võlausaldaja pankrotiavalduse rahuldamata jätmisel hüvitab pankrotimenetluse kulud võlausaldaja. Samuti, kui menetlus lõpetatakse võlausaldaja pankrotiavaldusest loobumise tõttu, kuulub tema poolt hüvitamisele pankrotimenetluse

⁵⁴ Pankrotiseadus § 146 lg 1.

⁵⁵ *Ibid* § 153 lg 1.

⁵⁶ *Ibid* § 156 lg 1.

kulud.⁵⁷ Lisaks peab võlausaldaja hüvitama võlgnikule tekitatud kahju kui esineb asjaolu, et pankrotiavaldus esitati teadlikult põhjendamatu⁵⁸. Kõrged riigilõivud peaksid seejuures välistama olukorra, kus esitatakse teadlikult põhjendamatu pankrotiavaldus kohtule.

Kohus lõpetab pankrotimenetluse vastavalt PankrS § 163 lg 4 lõpparuande kinnitamisega, märkides muuhulgas, millises ulatuses on igal võlausaldajal tunnustatud nõude osa eest jäänud raha saamata. Samuti märgitakse, millistele nõuetele esitas võlgnik vastuväite. Juhul kui võlausaldajal on jäänud mingi osa tunnustatud nõudest rahuldamata, siis PankrS § 168 alusel on pankrotimenetluse lõpetamise määrus võlausaldajale täitedokumendiks. Seda ainult tingimusel, kui võlgnik ei ole esitanud nõudele vastuväidet. TMS § 3 kohaselt korraldavad täitedokumentide täitmist kohtutäiturid.

Kui võlgnik esitas võlausaldaja nõudele vastuväite, siis ei ole pankrotimenetluse lõpetamise määrus täitedokumendiks. Võlgniku vastuväite korral kajastatakse võlausaldaja nõuet pankrotimenetluse lõpetamise määruks kui rahuldamata nõuet. Võlausaldaja ei saa pärast pankrotimenetluse lõppemist pöörduda kohtutäituri poole, et pöörata sissenõuet võlgniku varale, kui ta pole saavutanud kohtus oma nõude tunnustamist. Nõudele, millele võlgnik esitas vastuväite, võib võlausaldaja esitada PankrS § 104 lg 2 alusel võlgniku vastu hagi nõude tunnustamiseks. Nõude tunnustamisega on määrusel täitedokumendi tähendus. TsÜS § 157 lg 3 kohaselt on võlausaldajal aega kümme aastat pärast pankrotimenetluse lõppemist tunnustatud ja rahuldamata nõude sissenõudmiseks pöörduda kohtutäituri poole.

Kohus lõpetab pankrotimenetluse kompromissiga, juhul kui võlgnik ja võlausaldaja on teinud tahteavalduse, et kokku leppida võlgade tasumise osas. Kokkulepe seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises. Kompromiss tehakse võlgniku või halduri ettepanekul pärast pankroti väljakuulutamist. Kompromiss tehakse kõigi võlgniku vastu suunatud nõuete kohta pärast nõuete kaitsmist. Kompromissi kohta tehakse kompromissiotsus, mille kinnitab kohus⁵⁹.

Juhul kui pärast pankrotimenetluse lõppemist laekub pankrotivarasse raha või kui selgub, et pankrotivara hulka kuulub esemeid, mida ei ole jaotusettepaneku koostamisel arvestatud, teeb kohus vastavalt PankrS § 166 alusel määruse järeljagamise läbiviimiseks. Järeljagamine toimub vastavalt jaotusettepanekus ettenähtud jaotistele. Kohus võib loobuda järeljagamise

⁵⁷ Pankrotiseadus § 150 lg 3.

⁵⁸ *Ibid* § 10 lg 6.

⁵⁹ *Ibid* § 178, § 180 ja § 183 lg 1.

läbiviimisest kui rahasumma või eseme väärtus on järeljagamise kulusid arvestades ebamõistlikult väike.

Võlausaldaja, kes ei ole esitanud oma nõuet pankrotimenetluses, võib seda teha vastavalt PankrS § 167 üldises korras, välja arvatud füüsilisest isikust võlgniku suhtes, kes on kohustustest vabastamise menetluse käigus vabastatud pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest.

Kokkuvõtvalt on pankrotimenetlus keerukas menetlus. Pankrotimenetlus algab pankroti väljakuulutamise, mille järel moodustub võlgniku varast pankrotivara. Seejärel läheb pankrotihaldurile üle õigus võlgniku vara valitseda ning temast saab võlgniku seaduslik esindaja. Pankrotimenetlus saab oma eesmärgi täita läbi organite, kelleks on - pankrotihaldur, pankrotitoimkond, võlausaldajate üldkoosolek ja kohus – neil kõigil on erinev roll kanda pankrotimenetluses. Pankrotihaldur on pankrotimenetluses keskseks organiks. Pankrotimenetlus võib lõppeda mitmel erineval viisil - kas avalduse rahuldamata jätmisega, pankrotimenetluse raugemisega pärast pankroti väljakuulutamist, pankroti aluse ära langemisega, lõpparuande või kompromissi kinnitamisega või võlausaldajate nõusolekul.

2. FÜÜSILINE ISIK PANKROTIMENETLUSES

2.1 Füüsilise isiku maksuvõla tekkimine ja selle sissenõudmise võimalused

Riigi toimimine on otseses seoses inimestega, kes elavad selles riigis ning täidavad üht tähtsamat kohustust riigi ees – maksude tasumist. Mida paremini inimesed majanduslikult elavad, seda paremini funktsioneerib riik ja tänu sellele saadakse pakkuda isikutele teatud hüvesid – tasuta kooliharidust, valgustatud tänavaid, korras maanteid, kultuuri jt. Alati ei pruugi inimestel majanduslikult hästi minna ning seeläbi ei pruugi riigil piisavalt rahalisi vahendeid olla, et korralikult funktsioneerida ning pakkuda oma kodanikele edaspidi hüvesid ja teenuseid.

Riigi eksisteerimine ei ole mõeldav ilma rahaliste allikateta, mis kataks riigivalitsemise kulud. Maksude maksmine on elanike üks tähtsamaid kohustusi riigi ees. Riigi rahaasjad ning riigi ja üksikisiku vahelised suhted selles valdkonnas on reguleeritud põhiseaduslikul tasandil.⁶⁰ Riigi ja üksikisiku vahelised suhted on reguleeritud subordinatsiooni- ehk alluvussuhtega, mille täitmine on tagatud riigi sunniga.

Selleks, et riigitulusid hallata, on vaja valitsusasutust, kelle pädevusse kuulub riikliku järelevalve teostamine maksutulude laekumiste üle ja vajadusel riikliku sunni kohaldamine. Eestis on selleks valitsusasutuseks MTA, kelle üheks põhiülesandeks on tagada maksude laekumine riigieelarvesse.

Eesti maksusüsteem koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 113 sätestab, et riiklikud maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed sätestab seadus. Eestis on MKS-i kohaselt kaheksa riiklikku maksu: tulumaks, sotsiaalmaks, maamaks, hasartmängumaks, käibemaks, tollimaks, aktsiisid, raskeveokimaks. Kohalikud maksud kehtestatakse vastavalt MKS § 3 lg 3 valla- või linnavolikogu määrusega kohalike maksude seaduses sätestatud tingimustele.

Maks on seadusega maksumaksjale pandud rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seadusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu

⁶⁰ Madise, Ü., et al, *Eesti Vabariigi Põhiseadus: Kommenteeritud väljaanne* (Tallinn: Juura, 2012), lk 663.

maksumaksja jaoks⁶¹. Maksuseaduse alusel tekib maksumaksja ja maksu saaja vahel maksuõigussuhe, millest tulenevad kummagi poole õigused ja kohustused.

Maksukohustuslaseks võib olla nii maksumaksja, maksu kinnipidaja kui ka muu isik, kes vastutab maksumaksja või maksu kinnipidaja maksukohustuse eest⁶². Tegemist on isikutega, kellel võib tekkida maksuõigussuhetest rahalisi ja mitterahalisi kohustusi. Kuna lõputöö keskendub füüsilistele isikutele, siis käsitletakse selles peatükis vaid füüsilise isikuga seonduvaid maksukohustusi. Selguse mõttes on füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) maksukohustused käsitlusest välja jäetud.

MKS § 31 sätestab järgmised rahalised kohustused füüsilisest isikust maksukohustuslasele nagu maksu- ja kõrvalkohustus ning tagastusnõue. Kõrvalkohustuseks on intress, sunniraha ja asendustäitmise kulud. Tagastusnõue on õigus tagasi saada seaduses ettenähtust rohkem makstud maksumäär. Mitterahalised kohustused on eelkõige deklareerimis- ja kaasaaitamiskohustus⁶³. Kaasaaitamiskohustus seisneb kohustuses teatada maksuhaldurile kõik teadaolevad asjaolud, mis omavad maksustamise seisukohast tähendust.

Maksukohustus tekib vahetult seaduses sätestatud alustel või siis maksuhalduri määratud haldusaktiga. Enamasti tekib füüsilisel isikul maksukohustus sellest, kui ta saab Eestis või väljaspool Eestit tuluallikatest tulu kalendriaasta jooksul. Saadud tulu maksustatakse tulumaksuga ning see tulu tuleb deklareerida hiljemalt maksustamisperioodile järgneva aasta 31. märtsiks. Tulu liigid – palgatulu, ettevõtlustulu, kasu vara võõrandamisest, rendi- ja litsentsitasu, intressid, dividendid, pensionid jt - on loetletud tulumaksuseaduses⁶⁴. Lisada tuleks, et tegemist on mitteammendava loeteluga. Tulumaksu määr käesoleval aastal on 21%⁶⁵. Samuti võib maksukohustus tekkida maaomanikul või maa kasutajal, mis kuulub maamaksuga maksustamisele.

Maksukohustuslane peab õigeaegselt oma maksud tasuma ning olema teadlik maksuvõla tekkimise võimalikkusest. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 lg 2 kohaselt on isikule täitmiseks kohustuslikud üksnes avaldatud seadused.

⁶¹ Maksukorralduse seadus § 2.

⁶² *Ibid* § 6 lg 1.

⁶³ *Ibid* § 85 ja 56.

⁶⁴ Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 - RT I 2000, 58, 377 ... RT I, 29.12.2012, 1, § 12 lg 1.

⁶⁵ *Ibid* § 4 lg 1 p 1.

Seega on maksuvõlg maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata jäetud maksusumma ning sellelt maksusummalt arvestatud intress⁶⁶. Intressi arvestatakse alates päevast, mis järgneb päevale, mil maksu tasumine seaduse järgi pidi toimuma, kuni tasumise või tasaarvestamise päevani, k.a. MKS-i alusel toimub tasumata maksusumma intressi arvestus, mis on 0.06% päevas ja ligikaudu 22% aastas.

Miks või kuidas tekib füüsilisel isikul maksuvõlg? Selleks võib olla mitmeid põhjuseid. Vaatamata asjaolule, et maksukohustus on arvutatud ja deklareeritud või määratud maksuhalduri haldusaktiga, tekib isikul maksuvõlg kui ta oma maksukohustust ei täida. Näiteks võib seda seostada maksukohustuslase maksuvõla mitteteadmise, kuigi mitteteadmine ei vabasta kohustuse täitmisest. Võlainfo on avalik ning isikud saavad teostada võlapäringut näiteks läbi MTA kodulehe, kus piisab isikukoodi sisestamisest⁶⁷. Teadmatus võib tingitud olla näiteks sellest, et isik ei ole mingil põhjusel maksuteadet kätte saanud. Maksuhalduril on õigus saata haldusakt talle teadaolevale viimasele aadressile. Maksuteate mitte kättesaamine võib juhtuda siis, kui näiteks maksukohustuslane ei ela enam rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressil või ei ole maksuhaldurit selle muutumisest teavitanud. MKS näeb ette ka võimaluse maksuteate edastamise elektrooniliselt, kuid selleks peab olema hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt isiku eelnev nõusolek. Sealgi võib juhtuda, et isik ei pruugi maksuteadet kätte saada, kas mõne tehnilise rikke tõttu või liigub teade rämpsposti või kui isik on vahetanud oma e-maili aadressi ja pole sellest maksuhaldurit teavitanud.

Maksuvõlg võib samuti tekkida füüsilise isiku ajutisest või püsivast maksejõuetusest. Ajutistes raskustes olevatele füüsilistele isikutele on antud võimalus ületada oma makseraskused ning õppida toime tulema oma finantskohustuste täitmisega ning taastada oma maksevõime (vt alapeatükk 1.1). Makseraskuste ületamine teenib riigi seisukohast olulist eesmärki, et võimalikult kiiresti taastada õiguslik kord ehk teisisõnu – maksuvõlg saaks tasutud. Isik peaks üles näitama huvi, et maksuvõlg saaks võimalikult kiiresti tasutud, seda soodsamaks kujuneb kokkuvõttes selle tasumine nii riigile kui isikule.

Kuid alati ei teki maksuvõlg teadmatuses, ajutisest või püsivast maksejõuetusest. Selle põhjuse taga võib olla ka teadlik mittetasumine. Isikutel võib puududa tahe makse maksta erinevatel põhjustel, seejuures adumata, et kogu riigi toimimine on otseses seoses maksude

⁶⁶ Maksukorralduse seadus § 32.

⁶⁷ Maksu- ja Tolliamet, „Maksuvõlglaste otsing“ <apps.emta.ee/e-service/doc/i0301.xsql> (08.04.2013).

tasumisega. Autori juhendaja Kerly Randlane on oma teadusartiklis toonud sisse maksumoraali mõiste. Maksumoraal on maksukuulekuse sotsiaal-psühholoogiline mõjutegur, mis on seotud isiku motivatsiooniga makse maksta. Maksukuulekus on isiku valmidus makse maksta, mis on mõjutatud isiku arusaamast moraaliprintsiipidest ja väärtustest, maksu õiglusest, usaldusest riigi vastu, maksutulu kasutamise teadlikkusest, riigi maksusüsteemist, maksupoliitikast, õiguskeskkonnast, halduspoliitikast, isiku individuaalsetest ja kultuurilistest omadustest.⁶⁸ Autor leiab samuti, et on oluline, et isikutes tõuseks teadlikkus maksude tasumise vajalikkusest. Kui ühiskonnas tervikuna tõuseks maksukuulekus, siis riik funktsioneeriks täisväärtuslikumalt.

Juhul kui võlgnik ei ajata oma maksukohustust, siis maksuhaldur on kohustatud sisse nõudma maksukohustuslase tasumata maksuvõla⁶⁹. Maksukohustuslase deklareeritud ja tasumata jäetud maksusumma sundtäitmine on lubatud alles pärast seda, kui maksukohustuslasele on antud vähemalt üks kord tähtaeg maksuvõla tasumiseks koos hoiatusega kohustuse tähtajal täitmata jätmise tagajärgede kohta⁷⁰. Seega ei ole vaja võlgnikule uut hoiatust täitetoimingute alustamisel teha.

Maksuvõla ja muude rahaliste nõuete (intressid ja sunniraha) sundtäitmine toimub MKS-s ja TMS-s sätestatud korras. MKS § 128-133 alusel saab maksuhaldur iseseisvalt pöörata sissenõuet pangakontole ja varalistele õigustele. Näiteks võib maksuhaldur täitetoiminguid tehes arestida palga, üüri, teenustasusid ja teisi makseid. Füüsilise isiku maksuvõla sissenõudmisel või tema pangakonto arestimisel ei kuulu maksuhalduri poolt igakuisele sissenõudmisele ega arestimisele ühe kuupalga alammäära suurune summa võlgniku ja iga tema ülalpeetava perekonnaliikme kohta. Oluline on märkida, et vara müügi õigus on ainult kohtutäituril.

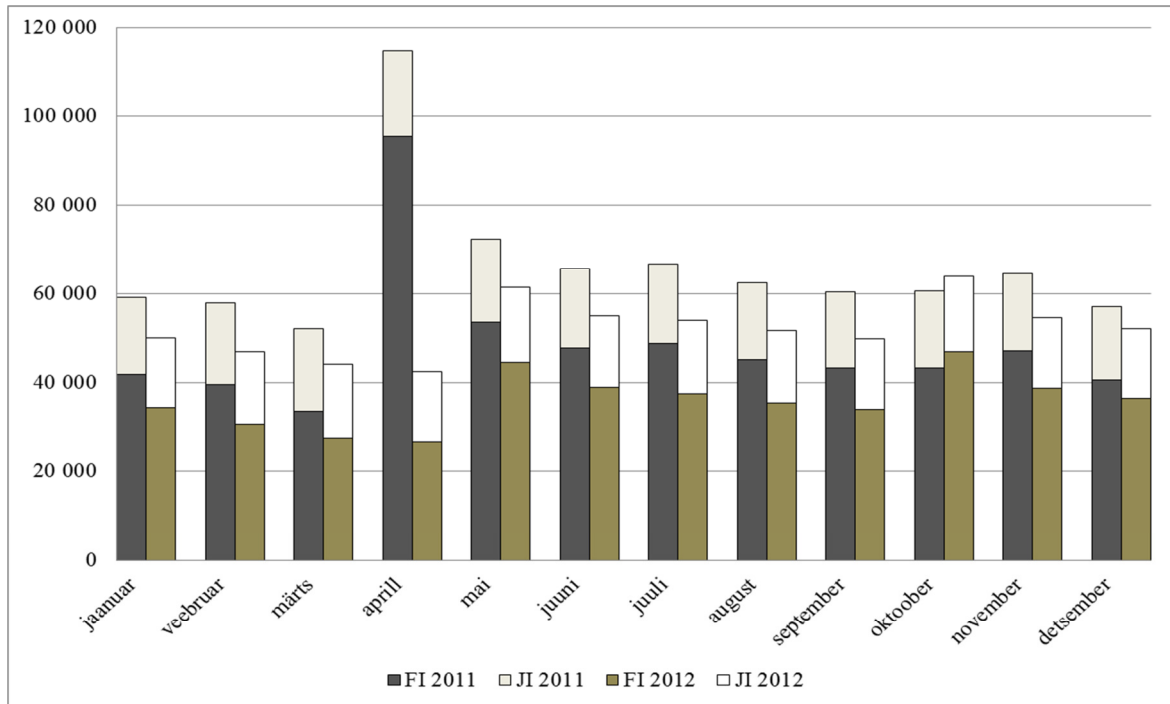
Joonisel 1 toodud andmete kohaselt on 2011. aastal füüsilisest isikust võlgnike osakaal kogu maksuvõlgnike hulgast 73% ning järgmisel aastal 69%. Joonise kohaselt on 2011. aasta aprillis ligikaudu kolm korda rohkem füüsilistest isikutest maksuvõlgnikke võrreldes eelmise kuu ehk märtsiga. Sellist tõusu võib seostada maamaksu tähtpäeva saabumisega, mille tähtpäev on 31. märts. Kui võtta võrdluseks järgmise aasta sama periood, siis sellist järsku tõusu enam ei ole. Põhjuseks saab tuua selle, et Tallinn vabastas 2012. aasta 1. jaanuarist

⁶⁸ Lillemets, K., „Maksumoraal maksukäitumise kujundajana ja selle peamised isikupõhised mõjutegurid“, 10 *Riigikogu Toimetised* (2009), nr 20.

⁶⁹ Ajatamine - maksuvõlga saab ositi tasuda, selleks kehtestatud graafiku alusel. Tegemist peab olema ajutise makseraskusega.

⁷⁰ Maksukorralduse seadus § 128 lg 3.

koduomanikud maamaksust⁷¹. Füüsilisest isikutest maksuvõlgnike arvu dünaamika on tingitud maksuhalduri määratud juurdemaksmisele kuuluvatest maksusummadest või tasaarvestamisest tuludeklaratsiooni alusel.

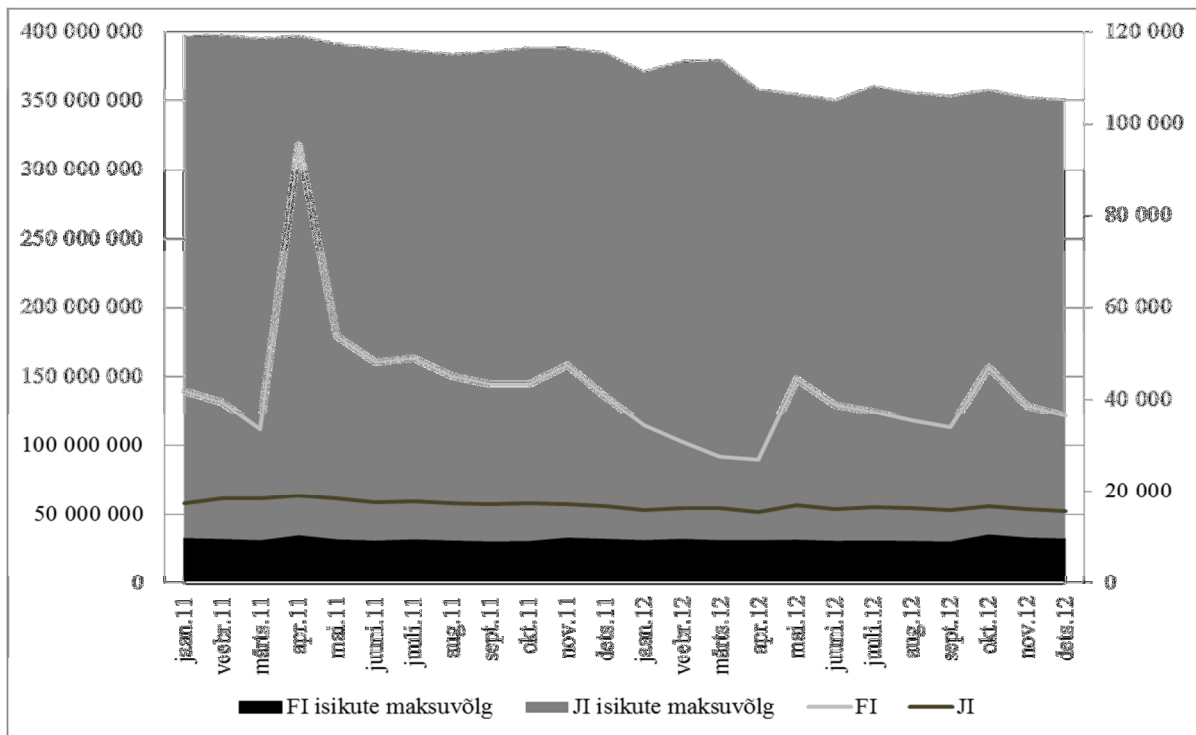
Joonis 1. Füüsilised ja juriidilised maksuvõlgnikud arvudes 2011-2012 aastal⁷²

Jooniselt 2 nähtub, et juriidilisest isikutest võlgnike arv on suhteliselt stabiilne, kuid füüsilistest isikutest võlgnike arv varieerub kuude lõikes. Põhjuseks võib tuua selle, et füüsilistest isikutest võlgnike hulgas on FIE võlglased. FIE-l on kord kvartalis 15ndal kuupäeval (märtsis, juunis, septembris ja detsembris) tulu- ja sotsiaalmaksu avansiliste maksete tasumine⁷³. Jooniselt 2 nähtub veel, et kuigi füüsilisest isikust maksuvõlgnikke on arvuliselt rohkem, moodustab nende maksuvõlg võrreldes juriidiliste isikutega märkimisväärselt väiksema osa. Nii moodustas näiteks aastal 2011 füüsilisest isikust võlgnike maksuvõlg kogu võlast 8% ning järgneval aastal 9%. Võlg ühe füüsilise isiku kohta aastal 2011 oli ca 667 eurot, 2012. aastal oli see number mõnevõrra suurenenud, ca 891 eurot. Samas võlg juriidilise isiku kohta aastal 2011 oli ca 20 088 eurot ning järgneval aastal 20 216 eurot. Füüsilistest isikutest võlgnike arv vähenes ühe aastaga 26%, kuid kogu füüsilisest isikust võlgnike maksuvõlgnevus vähenes vaid 0,40%. Kui võrrelda juriidilisi isikuid, siis vastavad numbrid olid -9% ja -8%. Füüsilistest ja juriidilistest võlgnikke vähenes võrreldes 2011. aastaga 21% ning kogu võlgnevus võrreldes 2011. aastaga vähenes 8%.

⁷¹ Maksu- ja Tolliamet, „Koduomaniku maamaksuvabastus Tallinnas“, <www.emta.ee/index.php?id=31062> (08.01.2013).

⁷² Autori koostatud Maksu- ja Tolliameti sisedokumentide „Maksuvõla dünaamika“ põhjal.

⁷³ Maksu- ja Tolliamet, „Maksukalender 2013“, <www.emta.ee/?id=14291> (21.01.2013).

Joonis 2. Füüsiliste ja juriidiliste isikute maksuvõlg eurodes vs füüsilised ja juriidilised maksuvõlgnikud arvudes 2011-2012 aastal⁷⁴

Maksuhaldur võib maksuvõla sissenõudmiseks pöörduda kohtutäituri poole kui täitetoimingud ei ole andnud tulemusi⁷⁵. Kohtutäituri ametitoimingud on tasulised, samal ajal kui maksuhalduri täitetoimingute tegemise eest tasu ei võeta⁷⁶. Maksuhaldur teab infot maksuvõlgniku kohta piisavalt ning seeläbi saab oma toiminguid teha kiiremini ja efektiivsemalt. Maksumenetluse põhimõtteks ongi menetluse läbiviimine võimalikult lihtsalt, kiirelt ja efektiivselt, vältides üleliigseid kulusi ja ebamugavusi.

Juhul kui maksuhalduri või kohtutäituri toimingud ei ole andnud tulemusi maksuvõla sissenõudmisel, siis maksuhaldurile on antud õigus MKS § 133 lg 3 alusel esitada pankrotiavaldus maksukohustuslase pankroti välja kuulutamiseks. Maksuvõlgniku pankrotistumise korral toimub kõikide võlgade, sealhulgas maksuvõlgade, sissenõudmine pankrotimenetluses sätestatud korras.

MTA tulude osakonna erimenetluse talituse jurist Aleksei Vassiljevi (MTA jurist Vassiljev) sõnul ei ole hetkel MTA-l pankrotiavalduste esitamine prioriteet ning püütakse pankrotiavaldusi mitte esitada. Avaldustega tegeldakse siis, kui see esitatakse võlgniku või

⁷⁴ Autori koostatud Maksu- ja Tolliameti sisedokumendi „Maksuvõla dünaamika“ põhjal.

⁷⁵ Maksukorralduse seadus § 130 lg 2.

⁷⁶ Kohtutäituri seadus, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2010, 22, 108 ... RT I, 31.12.2012, 5, § 34.

teiste võlausaldajate poolt. Asutusesiseselt on reguleeritud, millisest summast alates hakkab maksuhaldur osa võtma pankrotimenetlusest. Kui summa ei ületa teatud piiri, siis maksuhaldur ei võta üldse osa pankrotimenetlusest. Seega MTA püüab oma eesmärgi saavutada täitemenetluse kaudu.

MTA tulude osakonna erimenetluse talituse peajurist Heivo Murdmetsa (MTA peajurist Murdmets) sõnul peab olema põhjendatud huvi ja selge eesmärk või tavalisest suurem nõue, et pankrotimenetlusesse panustada. Kuna pankrotimenetlus on üsnagi kulukas menetlus, siis täitemenetluses saab MTA sissenõudjana esitada vara tagasivõitmise hagid, kui näiteks vara on võlgniku omandist läinud üle kolmanda isiku omandisse. Pankrotimenetluses saab seda teha aga pankrotihaldur. MTA ei saa kindel olla, et pankrotihaldur omab piisavalt tahtet ja teadmisi, et pankrotimenetlust piisavalt efektiivselt läbi viia. Pealegi tuleb pankrotimenetluses tagasivõidetud vara jagada kõigi teiste võlausaldajatega. MTA jurist Vassiljevi sõnul on üldine probleem pankrotimenetluse läbiviimisel see, et vara jagatakse kõigile. Samuti sõltub palju haldurist ja tema võimest ning rahalistest vahenditest. MTA jurist Vassiljevi sõnul liigub täitemenetluses tagasivõidetud vara ainult MTA-le kui sissenõudjale.

MTA peajurist Murdmets lisab veel, et pankrotimenetlus võib tähendada MTA-le ka täiendavat kulu. Kui MTA taotleb kellegi pankroti väljakuulutamist, siis võib kohus teha MTA-le ettekirjutuse või korralduse pankrotimenetluse läbiviimise kulude katteks tasuda kohtu deposiiti mingi summa. Kohtu deposiiti summa tasumine tähendab seda, et MTA peab pankrotimenetlust üleval pidama, et läbi selle veel pankrotivara tekitada. Täitemenetluses MTA-l seda kulu ei oleks, sellest tulenevalt on täitemenetlus odavam menetlus kui pankrotimenetlus.

Juhul kui võlgnik hävitab, peidab, raiskab oma vara või on mõnel muul viisil tahtlikult põhjustanud oma maksejõuetuse, siis MKS § 133 lg 4 näeb ette erandi pankrotiavalduse esitamiseks enne täitetoimingute tegemist maksuhalduri või kohtutäituri poolt. MTA peajurist Murdmetsa sõnul esineb hävitamist ja raiskamist vähem, kuid nii öelda peitmist tuleb ette küll. Ta tõi näite kinnisvarast, kus vara kirjutatakse kellegi teise nimele ning on oma olemuselt kinke iseloomuga, mille eesmärgiks on enda varatuks muutmise. Nende võlgnike puhul püüabki maksuhaldur teha endast kõik oleneva, et see vara, mis on kirjutatud teise isiku nimele, hiljem tagasi võlgniku omandisse liiguks ning maksuhaldur saaks sellele varale sissenõude pöörata kas läbi täite- või pankrotimenetluse. MTA jurist Vassiljevi sõnul tähendab muul viisil tahtlikult põhjustatud maksejõuetus seda kui võlgnik näiteks teeb

ülekanneid variisikutele või variisikute tunnustega isikutele, kuritarvitab äriühingu usaldust ning viib raha äriühingust välja, mis võib viia maksejõuetuse tekkimiseni. MTA peajurist Murdmetsa sõnul ei ole sellele sättele maksuhaldur pankrotiavalduse esitamisel veel tuginenud.

MKS § 128 lg 8 annab maksuhaldurile võimaluse loobuda maksuvõla sissenõudmisest kui sundtäitmisega seotud kulud ületavad sissenõutava summa või kui summa sissenõudmine on maksukohustuslase maksejõuetuse tõttu lootusetu ning pankrotiavalduse esitamine ei ole otstarbekas. Võimalust loobuda maksuvõla sissenõudmisest toetab maksuhalduri diskretsiooniõigus, mida tuleb maksuhalduril kohaldada kooskõlas õiguse üldpõhimõtetega ning volituste piires. Maksuhalduril ei ole täielikku otsustusvabadust ning ta peab põhjalikult oma otsuseid motiveerima ning tegutsema õiguslikes piirides.

Maksukohustus võib ühe võimalusena lõppeda kui maksuvõlg kustutatakse. MKS § 114 lg 2 alusel võib maksuhaldur näiteks kustutada maksuvõla kompromissi tegemiseks. MTA peajurist Murdmetsa sõnul peab olema eelnevalt tehtud võlgadest kustutamise otsus, nii öelda tingimuslik otsus, mis jõustub siis, kui see kompromiss kohtu poolt kinnitatakse. MTA jurist Vassiljevi sõnul tuleb maksuvõla kustutamist harva ette - 100st juhtumist 1-2 korral maksuvõlg kustutatakse.

Küsimusele, millised kokkupuuted on maksuhalduril füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetluses oma nõuete rahuldamisega, vastas MTA jurist Vassiljev, et ei ole olnud. Võlgniku poolt on küll esitatud avaldusi võlgadest vabastamiseks ning on algatatud võlgadest vabastamise menetlusi, kuid selliseid juhtumeid, kus võlgnik vabastati võlgadest, MTA jurist Vassiljevil pole ette tulnud. Võlgadest mitte vabastamine võib olla tingitud sellest, et võlgadest vabastamise menetlus on suhteliselt uus regulatsioon ning menetlus kestab viis aastat, enne kui võlgnik võlgadest vabastatakse. MTA peajurist Murdmets lisab, et paljud menetlused on paljuski veel pooleli. Selliseid olukordi on küll olnud, kus isik on tahtnud ning taotlenud võlgadest vabastamist, kuid ta on näiteks pannud toime maksualase kuriteo. MTA on esitanud siis vastuväite võlgadest vabastamise menetluse läbiviimiseks ja takistanud menetluse läbiviimist ning on leidnud, et menetluse läbiviimine ei ole olnud põhjendatud.

Kokkuvõtvalt on inimestel riigi ees täita oluline kohustus – tasuda maksud. Kui inimesel tekib ajutiselt või püsivalt raskusi oma kohustuste täitmisega või ta jätab tahtlikult maksud maksmata, siis tekib isikul maksuvõlg, mille sissenõudmise kohustus on maksuhalduril ning

kellele on ette nähtud seadusega teatud täitetoimingud, et maksuvõlg saaks sisse nõutud. Juhul kui isik oma võlga ei ajata ning tal ei ole võimalusi oma võlga tasuda, on maksuhaldurile antud võimalus esitada avaldus kohtusse, et kuulutataks välja võlgniku pankrot, mille raames toimub võlausaldajate nõuete rahuldamine. Kui maksuvõlglane pankrotistub, toimub kõikide võlgade, sealhulgas maksuvõlgade, sissenõudmine pankrotimenetluses sätestatud korras.

2.2 Füüsilise isiku võlgadest vabastamise protsess ja sellega kaasnevad probleemid

Füüsilise isiku võlgadest vabastamise protsess ei alga automaatselt, vaid teatud tingimuste saabumisel. Selleks, et võlgnik saaks avalduse alusel oma kohustustest vabastamist taotleda, peab olema kõigepealt välja kuulutatud pankrot. Seejärel peavad olema läbitud pankrotimenetluse etapid – võlausaldajate nõuete välja selgitamine, võlgniku vara realiseerimine ning selle arvel pankrotimenetlusega seotud väljamaksete ning võlausaldajatele väljamaksete tegemine.

Füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise menetluse eesmärgiks on võlgniku vabastamine pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Pankrotihaldur Lembar Kivistiku (pankrotihaldur Kivistik) sõnul reaalselt võlgniku ainuke eesmärk ongi see, et pankrotimenetluses tunnustatud nõude rahuldamata osa on vastavalt seaduse järgi täitedokumendiks ja sellest üritatakse vabaneda võlgadest vabastamise menetluse kaudu.

Eesti esimene pankrotiseadus ei sisaldanud võimalust füüsilisest isikust võlgnikul oma võlgadest vabaneda. Alles 2004. aastal jõustunud muudatused tõid pankrotiseadusesse eriregulatsiooni, mis võimaldab füüsilisest isikutest võlgnikele võlgadest vabastamise. Vajaduse eriregulatsiooni järele tingis asjaolu, et kui juriidiline isik vabaneb pankrotimenetluse raames likvideerimisel oma võlgadest, siis füüsiline isik jäi oma kohustuste eest vastutavaks veel kümneks aastaks. Selline lahendus ei motiveerinud füüsilist isikut kümne aasta jooksul aktiivselt majandustegevusega tegelema ning kasu saama. See omakorda tähendas, et võlausaldajatel ei olnud kuigivõrd lootust oma nõuete rahuldamisele⁷⁷. Hetkel füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine on reguleeritud PankrS-i 11. peatükis.

⁷⁷ Riigikogu, „Seaduse eelnõu 1085 SE I“
<www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=021550024>
(12.04.2013).

Vaatamata asjaolule, et eriregulatsioon on füüsilistele isikutele kehtinud pea kümme aastat, on Eesti mõistes tegemist suhteliselt noore seadusega, mis vajab veel väljakujunemist ja arenemist. Eriregulatsiooni eripärasid ning võimalusi selle raames oma võlgadest vabaneda aitaks paremini mõista juhendmaterjal, mis oleks leitav MTA koduleheküljelt. MTA peajurist Murdmets arvab, et teorias võiks sellise juhendmaterjali MTA kodulehel avalikustada, kui selle järgi nõudlust oleks. Tegemist peab olema nii öelda pidevalt korduva küsimusega, millele inimesed MTA-lt vastuseid loodavad saada. MTA peajurist Murdmets lisab, et juhendmaterjal ei tähenda, et seal oleks midagi uut, vaid see kajastaks endas samu võimalusi, mida PankrS ja MKS sätestavad juba. Pankrotihaldur Kivistik arvab samuti, et avalikustatud ja arusaadavas vormis kirjutatud juhendmaterjal oleks igati asjakohane. Pankrotihaldur Kivistiku sõnul tunnevad füüsilised isikud juriidilisi küsimusi, k.a. maksejõuetuse probleeme väga halvasti.

Võlgadest vabastamise menetlus ei alga pankrotimenetlusega automaatselt. Eelkõige peab olema täidetud tingimus, et on välja kuulutatud võlgniku pankrot ning sealjuures läbitud pankrotimenetluse etapid (vt alapeatükk 1.2). Lühidalt öelduna on toimunud võlausaldajate nõuete välja selgitamine, võlgniku vara realiseerimine ning selle arvel pankrotimenetlusega seotud väljamaksete ning võlausaldajatele väljamaksete tegemine. Sealjuures peavad võlgnikul olema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustused, millest vabastamist saab ta avalduse alusel taotleda.

Võrreldes füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetlust juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetlusega, seisneb peamine erinevus selles, et füüsilisest isikust võlgnikule kohaldub kohustustest vabastamise menetlus. Juriidilise isiku puhul toimub enamasti pankrotimenetluse raames tema kustutamine registrist, kuid füüsilise isiku puhul sellist protseduuri ilmselgelt toimuda ei saa.

Teatud erisused on pankrotimenetluses ka füüsilisest isikust võlgniku vara suhtes kehtestatud. Füüsiline isik vastutab küll oma pankroti korral võlausaldajate ees kogu oma varaga, kuid võlausaldajad ei saa oma nõuete rahuldamiseks kasutada sellist vara, millele seadusest tulenevalt ei või pöörata sissenõuet. TMS § 66 kohaselt ei tohi arestida ega müüa võlgniku isiklikke asju, maja- ja köögitarbeid, riietusesemeid, pesu, voodit, üheks kuuks vajalikke toiduaineid, üheks kütteperioodiks vajaminevaid küttepuid jt. Sellise vara realiseerimine, mis on loetletud TMS § 66, on võla katteks välistatud.

Lisaks sellele ei saa TMS-i § 131 kohaselt pöörata sissenõuet järgmistele võlgniku sissetulekutele: riiklikud peretoetused, vanemahüvitis, seadusel põhinev elatis, töötutoetus, stipendium, sõidu- ja majutustoetus, toetus ettevõtluse alustamiseks jt.

On veel erand võrreldes juriidilise isikuga - füüsiline isik on kohustatud esitama tuludeklaratsiooni ühe kuu jooksul pärast tema suhtes pankroti väljakuulutamist⁷⁸. Sealjuures peetakse tulumaksuga maksustatavate tulude ja kulude ning tasutud ja kinnipeetud tulumaksu arvestust eraldi maksustamisperioodi pankroti väljakuulutamisele eelneva ja sellele järgneva osa kohta.

Samuti pole füüsiline isik kohustatud esitama oma maksejõuetuse korral pankrotiavaldust. Füüsilisele isikule ei laiene äriseadustikust tulenev juhatuse liikme hoolsuskohustus. Füüsilist isikut, kes ei ole juba pikemat aega suuteline tasuma oma maksukohustusi, laenumakseid või kes sellele vaatamata erinevate SMS-laenudega oma olukorda vaid raskendab, ei saa karistusseadustikust või äriseadustikust tulenevatel alustel karistada. Kahtlemata kahjustab sellise isiku käitumine, kes ei suuda oma kohustusi täita, nii iseenda kui ka võlausaldajate huvisid.⁷⁹

Selleks, et füüsilise isiku suhtes saaks algatada võlgadest vabastamise menetlust, peab võlgnik PankrS § 170 alusel esitama kohtule avalduse kohustustest vabastamise kohta, kas siis oma pankrotiavalduses või hiljemalt võlausaldajate esimese üldkoosoleku ajaks. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustab kohus PankrS § 171 alusel kui ilmneb alus pankrotimenetluse raugemiseks. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise võib kohus otsustada ka pankrotimenetluse lõpparuande kinnitamisel. Analüüsid füüsiliste isikute pankrotimenetluste kohtumääruseid, selgus, et enamasti taotletakse kohustusest vabastamist oma pankrotiavalduses ning enamasti rauguvad nende pankrotimenetlused.

Juhul kui ilmneb, et pankrotimenetlus võib raugeda pärast pankroti väljakuulutamist, siis teatud juhtudel võib võlgnik taotleda riigilt menetlusabi menetluskulude kandmiseks. Menetlusabi taotlemine riigilt on vajalik selleks, et võlgnik jõuaks võlgadest vabastamise menetluseni. Menetlusabi taotlemist võib teha siis, kui kulusid ei saa või ei ole põhjendatud katta pankrotihalduri valitsetavast varast ning ei saa eeldada, et kulud kannaksid, näiteks,

⁷⁸ Tulumaksuseadus § 44 lg 3.

⁷⁹ Piiraja, M., *Pankrot* (Agitaator, 2009), lk 87.

pankrotivõlausaldajad⁸⁰. Pankrotihalduri tasu ja kulutuste katteks määratud menetlusabi ei või olla suurem kui 397 eurot. Riigipoolset abi ei saa pakkuda võlgnikule piiramatult.

Kohus võib jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamata, näiteks siis, kui võlgnik on mõistetud süüdi maksualase kuriteo toimepanemises, on andnud tahtlikult või raske hooletusega ebaõigeid andmeid oma majandusliku olukorra kohta. Kohus jätab menetluse algatamata ka siis kui võlgnik on juba vabastatud kümne aasta jooksul oma kohustustest.

Kui kohus otsustab algatada võlgniku kohustustest vabastamise menetluse, siis võlgnik on kohustatud menetluse kestel tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega ja kui tal sellist tegevust ei ole, siis seda otsima. Seejuures ei tohi võlgnik oma vara ega tulusid varjata.⁸¹ Pankrotihaldur Kivistiku sõnul ei saa kohus ega Eesti Töötukassa kedagi otseselt tööle sundida. Olukorras, kus võlgnik ei soovi tööle minna või teenib ainult elatusmiinimumi, ei saa kasutada mingeid sanktsioone võlgniku suhtes.

Pärast seda, kui kohus alustab võlgadest vabastamise menetluse, nimetab kohus võlausaldajate üldkoosoleku ettepanekul usaldusisiku, kellele hakkab võlgnik tegema makseid, mis tulenevad töö- või teenistussuhtest saadud tulust või pärimisest. PankrS § 173 lg 4 kohaselt peab võlgnik üle andma usaldusisikule 75% ning pärimise teel saadu väärtusest 50%.

Pankrotihaldur Kivistiku sõnul on just usaldusisiku määramine väga ebamäärane kuna pole reguleeritud, kes selleks võivad olla ja kuidas nad oma kohustusi reaalselt peaksid täitma. Kohtupraktika on väga erinev selles küsimuses. Usaldusisik peab kuni viis aastat tegema oma tööd tasuta ja seetõttu huvi selleks reeglina puudub. Uurides kohtumääruseid, leidis autor, et kohus võib jätta mõjuval põhjusel usaldusisiku määramata kui see tooks kaasa põhjendamatuid kulutusi ja kohus on seejuures veendunud, et võlgnik suudab ise usaldusisiku kohustusi täita. Seega on näiteks pankrotihalduri ettepanekul määratud usaldusisikuks võlgnik ise, kes saab PankrS 172 lg 6 kohaselt täita usaldusisiku ülesandeid ja asuda võlausaldajate nõudeid rahuldama võimaluse piires⁸². Kontroll kohustuste täitmise üle jääb sellisel juhul kohtule. Veidi küsitav on võlgniku enda usaldusisikuks määramine, kuna sellega ei tagata

⁸⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik § 183 lg 2.

⁸¹ Pankrotiseadus §175 lg 2.

⁸² *Pankrotimenetluse lõpetamine raugemisega, võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamine*, kohtuasi nr 2-12-11056, Pärnu Maakohus Kuressaare kohtumaja, kohtumäärus, 21.12.2012, lk 5.

erapooletust või sõltumatust. Võlgnik võib sellises olukorras kuritarvitada võlausaldajate ja kohtu usaldust. Kuna kohus ei saa kohustada võlgnikku tööle minema, siis on kaheldav, kas võlgnik on üldse motiveeritud ametlikku tööd otsima või teenima elatusmiinimumist rohkem. Kohus küll kontrollib kohustuste täitmist, kuid kohus ei saa olla kindel asjaolus, et võlgnik näiteks mitteametlikult tööl ei käiks. Autori arvates võiks olla usaldusisiku määramine selgemini reguleeritud seaduses. Näiteks võiks pankrotihaldur olla usaldusisikuks ja et pankrotihalduril oleks huvi selles osaleda, võiks olla tema töö tasustatud teatud protsendi määra ulatuses võlgniku kontole laekuvatest summadest.

Pankrotihaldur Kivistiku sõnul on probleemne võlgadest vabastamise menetluse juures ka see, et on ebaselge ja mitmeti tõlgendatav võlgadest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise kord ja tingimused. Usaldusisik peab võlausaldajatele välja maksma vähemalt kord aastas jaotusettepaneku alusel ning vastavalt jaotistele makseid. Usaldusisik võib võimaluse korral teha ka tihedamini makseid, et täita võlgniku kohustusi nõuetekohaselt. PankrS § 172 lg 4 kohaselt peab usaldusisik esitama võlgniku kohustustest vabastamise menetluse lõpuks kohtule aruande. Uurides kohtumääruseid, siis polnud ära toodud, kuidas toimub laekunud summade väljamaksmine ja millised on maksetele seatud tingimused⁸³. Selleks, et oleks üheselt arusaadav laekunud summade väljamaksete kord ja tingimused, pakub autor ühe lahendusena välja, et usaldusisikuks võiks olla pankrotihaldur, kes teeks analoogselt PankrS 9. peatükis sätestatud väljamakseid pankrotivarast. PankrS-i 11. peatükki võiks täiendada sättega, mis käsitleks eraldi võlgadest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise korda ja tingimusi. Sealhulgas sisaldaks andmeid, mida peab usaldusisiku poolt kohtule esitatud aruanne endas sisaldama. Sätte lisamine, mis käsitleks võlgadest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise korda ja tingimusi, aitaks välistada eriregulatsiooni mitmetitõlgendamise.

Kui võlgnik oma kohustusi menetluse kestel on täitnud nõuetekohaselt ning näidanud üles tahet panustada menetluse läbiviimiseks, siis PankrS § 175 lg 1 kohaselt toimub võlgniku kohustustest vabastamine pärast viie aasta möödumist menetluse algatamisest. Hetkel kehtiva PankrS alusel võib kohus vabastada võlgniku oma kohustustest ka kolme aasta möödumisel menetluse algatamisest. Seda eelkõige siis, kui võlgnik on oma kohustusi menetluse ajal nõuetekohaselt täitnud ja rahuldanud võlausaldajate nõudeid arvestavas ulatuses. Kohus võib menetlust ka pikendada kui kohustustest vabastamine ei ole põhjendatud. Näiteks pole

⁸³ *ML`i pankrotiavaldus pankroti väljakuulutamiseks*, kohtuasi nr 2-10-557/14, Harju Maakohus Kentmanni kohtumaja, kohtumäärus, 26.10.2012, lk 8.

võlgnik nõuetekohaselt oma kohustusi täitnud. Seejuures võib kohus määrata täiendava tähtaja, pärast mille möödumist vaadatakse avaldus uuesti läbi - see tähtaeg aga ei või olla kokku pikem kui seitse aastat menetluse algatamisest.

Uurides kohtumääruseid, selgus asjaolu, et ainult mõni üksik võlgnik on vabastatud pärast viit aastat kestnud menetlust oma võlgadest⁸⁴. Mõne üksiku võlgniku vabastamist oma võlgadest võib seostada asjaoluga, et menetlused on tõenäoliselt paljuski pooleli. Autori hinnangul aga ei teeni võlgadest vabastamise menetlus oma peamist eesmärki - võlgniku vabastamist pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. MTA jurist Vassiljevi sõnul on seaduse eesmärk toetada heatahtlikke võlgnikke, kes juhuslikult satuvad olukorda, kus nad ei suuda täita oma kohustusi. Seetõttu tõusetub küsimus, kas on õigustatud pikaajaliselt kestev menetlus, kus võlgnik tõenäoliselt ei teeni elatusmiinimumist rohkem või on töötuna arvel. Pankrotihaldur Kivistiku sõnul on majanduslik tulemus senise kohtupraktika alusel kesine. Võlgadest vabastamise menetluse pikk kestus võib autori hinnangul kaasa tuua olukorra, kus inimene ei ole motiveeritud oma sissetuleku näitamisest, vaid pigem varjab seda. Oma tulude varjamine võib toimuda eelkõige olukorras, kus võlgnik on enesele usaldusisikuks määratud ning seejuures võib enesele määratud usaldust ära kasutada. Pikemas perspektiivis oleks riigile kasulik, kui võlgnik töötamist ja maksude tasumist jätkab. Seetõttu oleks vajalik võlgniku ühiskondlikku ellu tagasitoomine ja talle võimaluste loomine, et ta saaks uuesti majandusellu lülituda. Selleks, et toimuks kiirem võlgniku tagasitoomine ühiskondliku elu juurde, pakub autor ühe lahendusena välja, et lühendada menetluse kestust 2-4 aastani. Kohus kaaluks iga konkreetse juhtumi puhul põhjalikult, milline oleks kõige mõistlikum ja õiglasem menetlusperiood võlgnikule. Muidugi ei tohiks lühendatud periood laieneda inimestele, kelle võlad on tahtlikult või kuriteo tagajärjel põhjustatud.

Analüüsid kohtumääruseid, selgus veel, et paljud võlgnikud ei ole suutelised uut tööd leidma, kas tulenevalt asjaolust, et majandus on olnud languses või sellest, et avalikest registritest nähtub võlgniku pankrotimärke. Füüsilisest isikust võlgniku suhtes kehtib pankrotimenetluse algamisega automaatselt ärikeeld ning see on avalikest registritest nähtav. On olnud juhtumeid, kus võlgnik on ennast registreerinud töötuna ning sealjuures aktiivselt tööd otsinud, kuid tema tööle võtmisest on keeldutud⁸⁵. Keeldumise põhjuseks on asjaolu, et avalikest registritest nähtub võlgniku pankrotimärke ärikeelu kohta. Pankrotimenetluse

⁸⁴ *Lõpetada füüsilisest isikust võlgniku A.B. `i pankrotimenetlus ja võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise menetlus PankrS § 175 alusel*, kohtuasi nr 2-99-125/42, Viru Maakohus Jõhvi kohtumaja, kohtumäärus, 16.12.2009, lk 3.

⁸⁵ *AS Fectori avaldus Arvo Aarde pankroti väljakuulutamiseks*, kohtuasi nr 2-07-45828/11, Pärnu Maakohus Rapla kohtumaja, kohtumäärus, 14.09.2010, lk 3.

lõppedes, lõpeb ka ärikeeld. Juhul kui võlgniku suhtes on algatatud võlgadest vabastamise menetlus, siis võib võlgnikul töö leidmine olla samamoodi raskendatud, kuna pankrotiasjade info on avalik. Tööandjad võivad olla ettevaatlikud inimeste suhtes, kes oma rahaliste vahenditega majanduslikult ei oska hakkama saada. Seega võiks autori arvates võlgadest vabastamise menetluse kestuseks olla 2-4 aastat. Lühendatud periood kergendaks isikutel ühiskondliku elu juurde tagasi tulemist ja isiku sissetulekuid suurendada, mis on kokkuvõttes kasulik riigile saadud maksude näol. Kui isik on võlgadest vabastatud ja on sealjuures piisavalt tõestanud, et tal on taht ja motivatsiooni, et oma kohustustega tegeleda, võib see suurendada kolmandates isikutes usaldustunnet. Läbi usaldustunde suurendamise tekib kolmandates isikutes arusaam, et võlgnik on suuteline vastutama oma võetud kohustuste täitmise eest. Rohkem tähelepanu tuleks pöörata riigitasemel võlanõustamisele ning leevendada võlgade tagajärjel tekkivaid majanduslikke probleeme (vt alapeatükk 1.1). Oluline oleks aidata isikutel paremini toime tulla oma finantsplaneerimisega ning aidata neil taaslülituda aktiivselt majandusellu.

Kui võlgnik on menetluse kestel nõuetekohaselt oma kohustusi täitnud, siis tema taotluse alusel vabastatakse ta pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Seejuures lõpevad võlausaldajate nõuded võlgniku vastu, sealhulgas võlausaldajate nõuded, kes ei ole pankrotimenetluses nõudeid esitanud⁸⁶. PankrS § 176 lg 1 tagab võlgnikule kindlustunde, et võlausaldaja ei saa igal ajal oma nõudeid esitada. Võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamisel ei lõpe aga õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustused.

Juhul kui võlgnik oma finantskäitumist ei muuda ning tal tekivad uued kohustused pärast võlgadest vabastamise menetluse alustamist, siis pankrotihaldur Kivistiku sõnul selliseid kohustusi ei saa jooksvalt pöörata võlgniku varale või usaldusisiku kaudu sisse nõuda. Sellisel juhul saab kohus keelduda võlgniku kohustustest vabastamisest. Igal tehingul on kaks poolt. Võlausaldajal on võimalus ja kohustus enne tehingu tegemist kontrollida teise poole varasemat finantskäitumist.

Kohustustest vabastatud võlgnik peab aga arvestama, et kohus saab võlausaldaja taotlusel ühe aasta jooksul võlgniku kohustustest vabastamise määruse tühistada, kui selgub, et võlgnik on menetluse kestel oma kohustusi tahtlikult rikkunud ning seeläbi oluliselt takistanud võlausaldajate nõuete rahuldamist.

⁸⁶ Pankrotiseadus § 176 lg 1.

Kokkuvõtvalt on füüsilisest isikust võlgnik kohustatud käituma võlgadest vabastamise menetluse kestel viis aastat heas usus ning tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega. Võlgnik peab tegema makseid usaldusisikule, kes omakorda teeb vähemalt kord aastas makseid võlausaldajatele. Kui võlgnik on viie aasta jooksul oma kohustusi täitnud nõuetekohaselt, saab kohus otsustada võlgniku jaoks positiivselt - võlgadest vabastamisega. Analüüsi tulemusena jõudis autor järelduseni, et Eesti mõistes on tegemist üsna noore eriregulatsiooniga ning võlgadest vabastamise peatükk vajab veel kohtupraktika lisandudes väljakujunemist. Eriregulatsiooni eripärasid ning võimalusi selle raames oma võlgadest vabaneda aitaks paremini mõista juhendmaterjal, mis oleks leitav MTA koduleheküljelt. Analüüsi tulemusena saab esile tuua praktikas tekkivaid probleeme:

1. Senine praktika on näidanud, et pankrotihaldur ei soovi teha tasuta usaldusisiku tööd, millest tulenevalt määratakse võlgnik iseendale usaldusisikuks ja kohustatakse tema ülesandeid täitma. See aga ei taga menetluse erapooletust ja sõltumatust, mis võib viia usalduse kuritarvitamiseni.
2. Menetluse kestel laekuvate summade väljamaksmise kord ja tingimused ei ole piisavalt reguleeritud ning see ei taga üheselt PankrS-i tõlgendamist.
3. Menetluse pikk kestus ei täida autori hinnangul oma peamist eesmärki – pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamist.

Autor pakkus lahendusteks välja:

1. Pankrotihaldur võiks olla usaldusisikuks kohustustest vabastamise menetluses ja et pankrotihalduril oleks huvi menetluses osaleda, võiks olla tema töö tasustatud teatud protsendi määra ulatuses võlgniku kontole laekuvatest summadest.
2. Pankrotiseaduse 11. peatükki võiks täiendada sättega, mis käsitleks eraldi kohustustest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise korda ja tingimusi.
3. Kohustustest vabastamise menetluse kestust võiks lühendada 2-4 aastani. Pikemas perspektiivis oleks riigile kasulik, kui võlgnik tuuakse tagasi ühiskondliku elu juurde ning lülitatakse taas majandusellu ning ta jätkaks seejuures maksude tasumist.

KOKKUVÕTE

Füüsilisel isikul tekivad maksuõigussuhtest rahalised kohustused, mille täitmine on tagatud riigi sunniga. Juhul kui isik oma kohustusi riigi ees õigeaegselt ei täida, tekib isikul maksuvõlg. Juhul kui isik on püsivalt maksejõuetu, on võlgnikul kohustus ja võlausaldajal õigus pankrotiavaldusega kohtu poole pöörduda võlgniku pankroti väljakuulutamiseks.

Lõputöö aktuaalsus seisnes selles, et füüsilistel isikutel on Maksu- ja Tolliameti statistika kohaselt endiselt probleeme oma kohustuste täitmisega riigi ees.

Lõputöö uudsus seisnes praktilises vajaduses käsitleda füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetluse eripärasid võlgniku pankroti korral.

Lõputöö probleem seisnes selles, et maksuhalduril puudub käesoleval hetkel füüsilistele isikutele suunatud juhendmaterjal, mis sisaldaks endas maksuvõlgade likvideerimise võimalusi.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlust pankroti korral. Selleks, et saavutada lõputöö eesmärk, oli püstitatud neli uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade pankroti mõistest. Pankrot on olnud huvipakkuvaks teemaks õigusteaduses pikka aega. Pankroti mõiste on ajas muutunud – kui esialgu oli muistsel võlausaldajal õigus võlgnik orjastada või lausa surmata, siis tänapäeval on võlgnikule humansemad viisid ette nähtud, et oma võlgadest vabaneda. Hetkel kehtiva seaduse kohaselt on pankrot võlgniku maksejõuetuks kuulutamine kohtu poolt. Võlgniku maksejõuetuse puhul on tegemist olukorraga, kus võlgnik ei suuda püsivalt rahuldada võlausaldajate nõudeid.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade pankrotimenetluse protsessist Eestis. Pankrotimenetlus algab pankroti väljakuulutamise kohtu poolt pankrotimäärusega. Seejärel moodustub võlgniku varast pankrotivara. Läbi organite saab pankrotimenetlus oma eesmärgi täita. Organiteks on - pankrotihaldur, pankrotitoimikond, võlausaldajate üldkoosolek ja kohus. Pankrotimenetlus võib lõppeda mitmel erineval viisil - kas avalduse rahuldamata jätmisega, pankrotimenetluse raugemisega pärast pankroti väljakuulutamist, pankroti aluse ära langemisega, lõpparuande või kompromissi kinnitamisega või võlausaldajate nõusolekuga.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida füüsilise isiku maksuvõla tekkimise põhjuseid ja selle sissenõudmise võimalusi. Kui isikul tekib ajutiselt või püsivalt raskusi oma kohustuste täitmisega või ta jätab tahtlikult maksud maksmata, siis tekib isikul maksuvõlg. Juhul kui isik oma võlga ei ajata ning tal ei ole võimalusi oma võlga tasuda, on maksuhaldurile antud võimalus esitada avaldus kohtusse, et kuulutataks välja võlgniku pankrot, mille raames toimub võlausaldajate nõuete rahuldamine.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida füüsilise isiku maksuvõlgadest vabastamise menetlusega kaasnevat peamisi probleeme pankrotimenetluses ning teha ettepanekuid. Analüüsi tulemusena jõudis autor järelduseni, et Eesti mõistes on tegemist üsna noore eriregulatsiooniga ning võlgadest vabastamise peatükk vajab veel väljakujunemist kohtupraktika lisandudes. Eriregulatsiooni eripärasid ning võimalusi selle raames oma võlgadest vabaneda aitaks paremini mõista juhendmaterjal, mis oleks leitav Maksu- ja Tolliameti koduleheküljelt. Analüüsi tulemusena saab esile tuua praktikas tekkivaid probleeme. Esiteks, senine praktika on näidanud, et pankrotihaldur ei soovi teha tasuta usaldusisiku tööd, millest tulenevalt määratakse võlgnik iseendale usaldusisikuks ja kohustatakse tema ülesandeid täitma. Teiseks, menetluse kestel laekuvate summade väljamaksmise kord ja tingimused ei ole piisavalt reguleeritud ning see ei taga üheselt pankrotiseaduse tõlgendamist. Kolmandaks, kohustusest vabastamise menetluse pikk kestus ei täida autori hinnangul oma peamist eesmärki – pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamist. Autor pakkus lahendusteks välja:

1. Pankrotihaldur võiks olla usaldusisikuks kohustustest vabastamise menetluses ja et pankrotihalduril oleks huvi menetluses osaleda, võiks olla tema töö tasustatud teatud protsendi määra ulatuses võlgniku kontole laekuvatest summadest.
2. Pankrotiseaduse 11. peatükki võiks täiendada sättega, mis käsitleks eraldi kohustustest vabastamise menetluses laekunud summade väljamaksmise korda ja tingimusi.
3. Kohustustest vabastamise menetluse kestust võiks lühendada 2-4 aastani. Pikemas perspektiivis oleks riigile kasulik, kui võlgnik tuuakse tagasi ühiskondliku elu juurde ning lülitatakse taas majandusellu ning ta jätkaks seejuures maksude tasumist.

Edaspidi vajaks analüüsimist, kuidas toimub teiste riikide võlgadest vabastamise menetlus. Võrdleva analüüsi tulemusena saaks teha ettepanekuid, kuidas täiendada võlgadest vabastamise peatükki pankrotiseaduses.

SUMMARY

The thesis is entitled „Debt forgiveness of a natural person in a bankruptcy proceeding“. It is written in Estonian and consists of 48 pages and 5 attachments. The author uses 44 sources, including Estonian and foreign theoretical literature, research publications, court decisions, legislations and interviews.

The aim of this thesis is to analyze tax arrears forgiveness of a natural person in a bankruptcy proceeding. To achieve this aim the author:

1. Gives an overview of concept of bankruptcy.
2. Gives an overview of bankruptcy proceedings in Estonia.
3. Analyses the causes of natural person tax arrears and recovery possibilities.
4. Analyses primary problems in bankruptcy proceedings during natural person tax arrears forgiveness proceeding and outlines suggestions.

In order for the natural persons to have a better understanding of bankruptcy special regulation specialities and options to be freed from debt a manual would be required, which would also be available from Estonian Tax and Customs Board homepage.

As a result of the analysis the author has highlighted the found problems. Firstly, the trustee of bankruptcy will not work as a trustee without pay as shown by current praxis, due to which, the debtor will be assigned as a trustee to self. Secondly, it is insufficiently regulated how the trustee needs to collect and redistribute payments. Thirdly, the author asserts that the length of the process does not help to fulfill the actual purpose of the law as it does not help to get free of debt.

As a result of the diploma thesis the author has made following proposals:

1. Trustee in bankruptcy could be trustee debt forgiveness of a natural person in a bankruptcy proceeding by default.
2. The process of how the trustee needs to collect and redistribute payments needs to be defined in higher detail.
3. Shorten debt forgiveness of a natural person in a bankruptcy proceeding to 2-4 years.

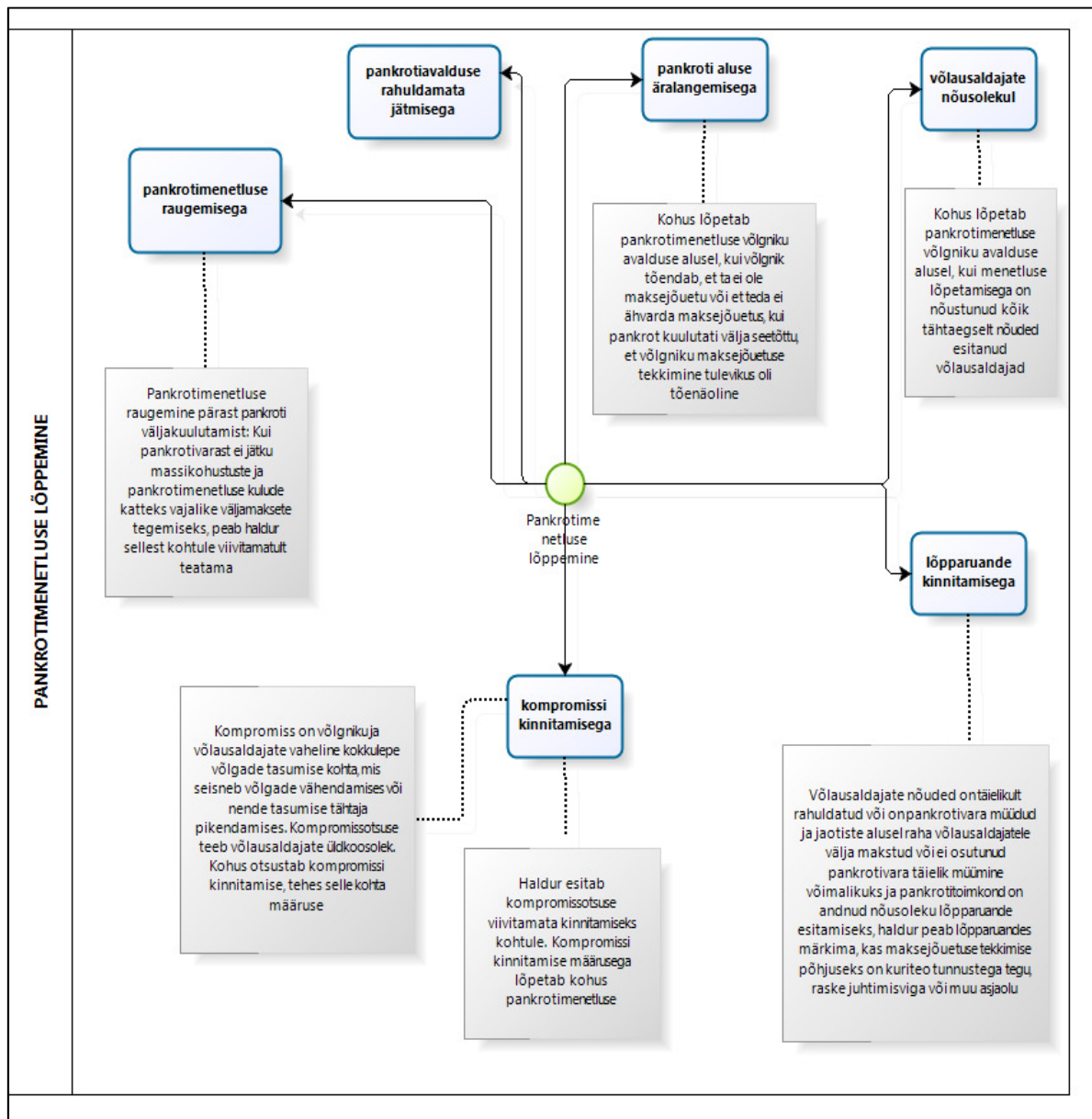
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. *AS Fectori avaldus Arvo Aarde pankroti väljakuulutamiseks*, kohtuasi nr 2-07-45828/11, Pärnu Maakohus Rapla kohtumaja, kohtumäärus, 14.09.2010
2. Eesti Haigekassa seadus, 14.06.2000, jõustunud 01.01.2001 - RT I 2002, 57, 357 ... RT I 23.12.2011
3. *Eesti Vabariigi kassatsioonkaebus Rapla Maksuameti kaudu Tallinna Ringkonnakohtu 13.05.2002 otsusele Eesti Vabariigi avalduses AS Belarus Service pankroti väljakuulutamiseks*, tsiviilasi nr 3-2-1-120-02, Riigikohtu tsiviilkollegium, kohtuotsus, 11.12.2002
4. Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 - RT I 2003, 29, 174 ... RT I, 27.04.2011, 1
5. Fletcher, I. F., *The Law of Insolvency*, fourth edition, (London: Sweet & Maxwell, 2009)
6. Kilpi, J., *The Ethics of bankruptcy* (London: Routledge, 1998)
7. Kleis, R., Treiberg, P., Veski, J. V., *Eesti Entsüklopeedia IV* (Tartu: Mattieseni trükikoda, 1934)
8. Kleis, R., Treiberg, P., Veski, J. V., *Eesti Entsüklopeedia V* (Tartu: Mattieseni trükikoda, 1935)
9. Kohtutäituri seadus, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2010, 22, 108 ... RT I, 31.12.2012, 5
10. Korobkin, D. R., „Bankruptcy law, ritual, and performance“ *Columbia law review* (2003) vol 103, no 8, 2124- 2159
11. Lillemets, K., „Maksumoraal maksukäitumise kujundajana ja selle peamised isikupõhised mõjutegurid“, 10 *Riigikogu Toimetised* (2009), nr 20
12. *Lõpetada füüsilisest isikust võlgniku A.B.`i pankrotimenetlus ja võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise menetlus PankrS § 175 alusel*, kohtuasi nr 2-99-125/42, Viru Maakohus Jõhvi kohtumaja, kohtumäärus, 16.12.2009
13. Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P. ja Vinkel, P., *Eesti Vabariigi Põhiseadus: Kommenteeritud väljaanne*, kolmas väljaanne, (Tallinn: Juura, 2012)
14. Maksu- ja Tolliamet, „Koduomaniku maamaksuvabastus Tallinnas“, <www.emta.ee/index.php?id=31062> (08.01.2013)

15. Maksu- ja Tolliamet, „Maksukalender 2013“, < www.emta.ee/?id=14291> (21.01.2013)
16. Maksu- ja Tolliamet, sisedokument „Maksuvõla dünaamika“, 2011-2012
17. Maksu- ja Tolliamet, „Maksuvõlglaste otsing“ <apps.emta.ee/e-service/doc/i0301.xsql> (08.04.2013)
18. Maksukorralduse seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2002, 57, 358 ... RT I, 22.12.2012, 13
19. Manavald, P., „Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonoomika prisma“, 16 *Juridica* (2008), nr 6, 383-389
20. Meltzer, H., Bebbington, P., Brugha, T., Jenkins, R., McManus S. and Dennis, M.S., „Personal debt and suicidal ideation“, 4 *Psychological Medicine* (2011), vol 41, 771-778
21. Meri, L., „Will the Small Endure“ – Meri, L., Meri, M., Lucas, E., *A European mind: selected speeches by Lennart Meri, the late President of Estonia* (Tallinn: European Foundation, 2009) 133-143
22. *ML'i pankrotiavaldis pankroti väljakuulutamiseks*, kohtuasi nr 2-10-557/14, Harju Maakohus Kentmanni kohtumaja, kohtumäärus, 26.10.2012
23. Narits, R., „Juriidiline semantika ehk õiguskeel Eesti õiguskorra kontekstis“, 3 *Riigikogu Toimetised* (2002), nr 5
24. Omar, J. P., *European insolvency law* (England: Ashgate Publishing Limited, 2004)
25. *Pankrotimenetluse lõpetamine raugemisega, võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamine*, kohtuasi nr 2-12-11056, Pärnu Maakohus Kuressaare kohtumaja, kohtumäärus, 21.12.2012
26. Pankrotiseadus, 10.06.1992, jõustunud 01.09.1992 - RT 1992, 131, 403
27. Pankrotiseadus, 22.01.2003, jõustunud 01.01.2004 - RT I 2004, 37, 255 ... RT I 2009, 68, 463
28. Pankrotiseadus, 22.01.2003, jõustunud 01.01.2004 - RT I 2004, 37, 255 ... RT I, 21.12.2012, 1
29. Piiraja, M., Pankrot (Agitaator, 2009)
30. Riigikogu, „Seaduse eelnõu 1085 SE I“, <www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=021550024> (12.04.2013)

31. Riigikogu, „Seaduse eelnõu 743 SE III“,
<www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=1004095&u=20130122180231> (22.01.2013)
32. Riigilõivuseadus, 22.04.2010, jõustunud 01.01.2011 - RT I 2010, 35, 193 ... RT I, 12.03.2013, 12
33. Saneerimisseadus, 04.12.2008, jõustunud 26.12.2008 - RT I 2010, 2, 3 ... RT I, 25.04.2012
34. Tagatisfondi seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2002, 57, 357 ... RT I, 08.07.2011
35. The World Bank, Documents & reports,
<documents.worldbank.org/curated/en/2001/04/10465125/world-bank-principles-guidelines-effective-insolvency-creditor-rights-systems> (29.03.2013)
36. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2005, 39, 308 ... RT I, 21.12.2012, 1
37. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2003, 13, 64 ... RT I, 06.12.2010, 1
38. Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 - RT I 2000, 58, 377 ... RT I, 29.12.2012, 1
39. Täitemenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2006, 7, 42 ... RT I, 31.12.2012, 5
40. Varul, P., „On effect of Constitution on bankruptcy law“, 7 *Juridica International* (2002), vol 7, 150-157
41. Varul, P., „On the Development of Bankruptcy Law in Estonia“, 4 *Juridica International* (1999), vol 4, 172-178
42. Varul, P., „Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud“, 16 *Juridica* (2008), nr 6, 359-368
43. Varul, P., „Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele“, 2 *Juridica* (1994), nr 1, 2-13
44. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus, 17.11.2010, jõustunud 05.04.2011 - RT I, 06.12.2010, 1

LISA 3. Pankrotimenetluse lõppemine⁸⁹

⁸⁹ Autori koostatud Pankrotiseaduse, 22.01.2003, jõustunud 01.01.2004 - RT I 2004, 37, 255 ... RT I, 21.12.2012, 1 põhjal.

LISA 4. Fookusgrupi intervjuu küsimused Maksu- ja Tolliameti peajurist Heivo Murdmetsale ja jurist Aleksei Vassiljevile

1. Alustuseks sooviksin küsida, et mis Te arvate sellisest ettepanekust, et maksuhalduril oleks füüsilistele isikutele suunatud juhendmaterjal, mis aitaks mõista maksuvõlgadest vabastamise võimalusi pankrotimenetluse raames?
2. Kui tihti üldse tekib vajadus pankrotiavalduste esitamiseks kohtule? Kuidas osaleb maksuhaldur pankrotimenetluses? Millal kaalub üles pankrotimenetluse algatamine täitemenetluse, kus viimane annab ka (TMS § 187) alusel võlgniku vara tagasivõitmise võimaluse?
3. Kui tihti tuleb sellist olukorda ette, et maksuhaldur kustutab maksuvõla kompromissi tegemiseks?
4. Millised kogemused on maksuhalduril võlgadest vabastamise menetluses oma nõuete rahuldamisel?
5. Kui tihti esineb olukordi, et füüsiline isik hävitab või peidab või raiskab oma vara, mille tagajärjel ta on muutunud maksejõuetuks (PankrS § 10)? Kuna PankrS-i samas §-s on ka sisse toodud „või on muul viisil tahtlikult põhjustanud oma maksejõuetuse“, siis mis tegevused need sellised on? Ehk kuidas sisustate seda?

LISA 5. Intervjuu küsimused pankrotihaldur Lembar Kivistikule

1. Alustuseks sooviksin küsida, kui hästi tunnevad füüsilised isikud Teie arvates seadusi? Mis Te arvate ettepanekust, et maksuhalduril oleks füüsilistele isikutele suunatud juhendmaterjal, mis aitaks mõista maksuvõlgadest vabanemise võimalusi pankrotimenetluse raames.
2. Kuivõrd esineb kergekäelist pankrotiavalduse esitamist, arvates et niimoodi on võimalik lihtsalt oma võlgadest vabaneda?
3. Mida tehakse olukorras, kus võlgnik ei teenigi elatusmiinimumist rohkem. Mismoodi käitub kohus olukorras, kus isik ei soovi tööle minna? Millised on moodsed, et mõjutada isikut aktiivselt tööd otsima?
4. Kohus saab otsustada võlgniku vabastamise nendest võlgadest, mis on tekkinud enne kohustustest vabastamise menetluse algatamist. Võlgadest, mis on tekkinud pärast kohustustest vabastamise menetluse algatamist, kohus võlgnikku vabastada ei saa. Juhul kui isikul tekivad uued võlad ja ta ei oska/ei muuda oma finantskäitumist paremaks, siis mis võimalused on võlgnikul neist vabaneda pankrotimenetluse käigus?
5. Lõpetuseks sooviksin küsida Teie arvamust selle koha pealt, et mis on kõige probleemsemad kohad just füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetluses?